

PAMUĞUN DÜNYASI, KÜRESEL AKTÖRLER VE POLİTİKALAR

Dr. Nihat KÜÇÜK

Harran Üniversitesi

ÖZET

Pamuk, yaklaşık 80 ülkedeki 45 milyon hane halkı tarafından ticari ölçekte üretilmekte ve tahminen 250 milyon kişiye yıllık gelir sağlamaktadır. Dünyadaki nüfus artışı ve hayat standardının genel seviyesinin yükselmesiyle birlikte giyim, ev tekstili ve endüstriyel tekstil üretiminde kullanılan liflerin toplam tüketimi de artmaktadır. Küresel tekstil lifi pazarında sentetik liflerin payı artarken pamuğun payı 1960'lardan itibaren azalmaya başlamıştır. Buna rağmen, dünyada en çok kullanılan doğal tekstil lifi halen pamuktur. Pamuk, tekstil üretim zincirinde sağladığı katma değer ve istihdam hacmi ile ülkelerin rekabet gücünü önemli ölçüde artırmakta ve potansiyel ekonomik faktörleri ortaya çıkarabilmektedir. Bu yönüyle ekonomik büyümenin motoru olarak fonksiyon icra edebilen pamuk, daima küresel aktörlerin yakın ilgisine mazhar olmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Küresel Pamuk Piyasası, Tekstil Elyafı, Küresel Aktörler, Uluslararası Pamuk Fiyatları, Pamuk Politikası

THE WORLD OF COTTON, GLOBAL ACTORS AND POLICIES

ABSTRACT

Cotton is on a commercial scale produced approximately by 45 million households in 80 countries and provides annual revenue to an estimated 250 million people around the world. The total demand for fibers that are used in the production of apparel, the home and industrial textiles is also increasing with rises in world population growth and the general level of living standards. The share of synthetic fibers in the global textile fiber market has increased, while the cotton production began to decline since the 1960s. However the cotton is still the most widely used natural textile fiber in the world. The cotton is appreciated in terms of its added value provided by the textile production chain, the increased competitiveness through its volume of employment and the revealed potential economic factors. With this aspect in mind, the cotton which can serve as the engine of economic growth is always honored the close attention of global actors.

Keywords: Global Cotton Market, Textile Fiber, Global Actors, International Cotton Prices, Cotton Policy.

عالم القطن, السياسات و الجهات الفاعلة العالمية

الدكتور Nihat KÜÇÜK

Harran جامعة

الملخص

القطن يؤمن عائدات سنوية لما يقارب 250 مليون شخص تقريبا وينتج وفق المعايير التجارية من قبل 45 مليون أسرة في حوالي 80 بلد. مع ارتفاع المستوى العام للحياة و ارتفاع عدد سكان العالم يزداد الانتاج العام للألياف المستخدمة في انتاج المنسوجات و المنسوجان الصناعية. مع زيادة حصة الألياف الصناعية في السوق فان حصة القطن بدأت بالتراجع اعتبارا من 1960. على الرغم من هذا فان القطن والى الآن هو المنسوج الطبيعي الأكثر استخداما في العالم. القطن من خلال القيمة المضافة وحجم الاستخدام في ما توفره في سلسلة انتاج المنسوجات تعمل في زيادة القدرات الهامة للقوة التنافسية و العوامل الاقتصادية المحتملة للدولة. في هذا الجانب وكونها المحرك الذي يؤدي الى زيادة الاقتصاد فان القطن القادر على تنفيذ الوظائف, يكون على اهتمام وثيق للقطاع العالمي دائما.

الكلمات المفتاحية: سوق القطن العالمي, الألياف النسيجية, الجهات الفاعلية العالمية, أسعار القطن عالميا, سياسات القطن.

1. GİRİŞ

Yaklaşık 5000 yıldan beri önemini muhafaza eden ve küresel ekonominin temel emtiasından biri olan pamuk, aynı zamanda dünyadaki başlıca doğal elyaf olarak tekstile, giysiye ve daha pek çok ürüne dönüştürülmek suretiyle insanların zaruri ihtiyaçlarını karşılayan yenilenebilir bir hammadde kaynağıdır. Küresel tekstil elyafı üretim zincirinde kullanılan pamuğun tüketimi yılda ortalama 24.6 milyon tona ulaşmakta, küresel tekstil değer zincirinden yılda ortalama 400 milyar USD gelir elde edilmektedir. Tekstil elyafı piyasasındaki payının azalmasına karşılık pamuk, tekstilde kullanılan başlıca doğal elyaf olmayı sürdürmekte ve küresel pamuk üretim hacmi düşük oranda da olsa yükselen bir trend göstermeye devam etmektedir. Üretim hacmindeki bu artış, pamuk tarımına uygulanan teknolojiadaki gelişmeler kadar, pamuğun sentetik liflerle harmanlanmasına dair talebin devam etmesine de dayanmaktadır. 2013/14 dönemi itibarıyla dünyanın en büyük pamuk elyafı üreticisi 7 milyon ton ile Çin'dir. Çin'i sırasıyla Hindistan, ABD, Pakistan, Brezilya, Özbekistan ve Türkiye izlemektedir. Pamuğun üretimi, tüketimi ve uluslararası ticaretiyle ilgili faaliyetlerde bulunan bütün ülkeler arasında en önemli gücü temsil eden küresel aktörler Çin ve ABD'dir. Küresel pamuk piyasasına yön vermeye başlayan Çin, 2010-2013 dönemi üç yıllık ortalamalarına göre, küresel pamuk üretiminin % 28'ini, küresel pamuk tüketiminin % 35'ini ve küresel pamuk ithalatının % 43'ünü karşılamıştır. Dünya pamuk tüketiminde Çin'i sırasıyla Hindistan, Pakistan ve Türkiye izlemektedir. Dünya pamuk ekim alanlarına dair 1920/21 döneminden beri elde edilebilen veriler, pamuğun dünyada en fazla 37 milyon hektar alanda ekilebildiğini göstermektedir. Küresel pamuk ekim alanlarının sadece %13'ünün gelişmiş ülkelerde yer aldığı göz önüne alındığında, pamuğun aslında gelişmekte olan ülkelerin temel ürünü olduğu söylenebilmektedir. Çin'in üretimi teşvik eden olağanüstü desteklemeleri, stok politikası ve Çin ile birlikte Hindistan'ın kullandığı aktarma genli tohum kullanımına dayanan büyük miktarlardaki pamuk arzı, pamuk fiyatlarının uluslararası piyasalarda diğer emtia fiyatlarıyla birlikte hareket etmesine engel teşkil etmektedir. Bu faktörlerin yanı sıra ABD ve AB gibi gelişmiş ülkeler tarafından kendi ulusal pamuk sektörlerine sağlanan muazzam

destekler, uluslararası pamuk fiyatları üzerinde baskı oluşturmakta ve küresel ölçekte rekabet edebilme potansiyeline sahip gelişmekte olan ülke üreticilerinin yaşama gücüne zarar vermektedir. Pamuğun ülkemiz açısından sahip olduğu stratejik önemi dikkate alındığında, küresel ölçekte etkinlik sağlayabilecek ulusal pamuk politikaları oluşturulması bir zaruret haline gelmektedir. Belirlenecek politikalara dayanak teşkil edecek kararların alınması aşamasında, politika yapıcılarının, dünya pamuk sektörü ve küresel arka planındaki faktörlere ilişkin güncel verilerle desteklenmesi gerektiği değerlendirilmektedir.

2. DÜNYADA PAMUĞUN GENEL GÖRÜNÜMÜ VE KÜRESEL ARKA PLANI

Pamuk bitkisinin bilinen pek çok çeşidine karşılık bunlardan sadece dördü kültür türüdür ve dünya pamuk ekim alanlarında bu türlerin sadece ikisi yaygın olarak yetiştirilmektedir. *Gossypium hirsutum* (Upland pamuğu) ve *Gossypium barbadense* (Pima veya Mısır pamuğu) birlikte küresel ölçekte üretilen pamuğun yaklaşık % 99'unu teşkil etmektedir (Wilkins ve Arpat, 2005:295; Hu ve ark., 2013:571). Upland pamuğu, küresel üretimin % 97'sini temsil eden en yaygın kültür türüdür. Kurak ve yarı kurak iklim şartlarına intibak sağlayan pamuk bitkisi, daha çok 37° Kuzey ve 32° Güney boylamındaki ülkelerde ekilmekte, pamuğun % 90'ı kuzey yarı kürede, % 10'u güney yarı kürede yetiştirilmektedir (Chaudhry, 2010:219-236). Pamuk üretimi, dünyadaki sulanabilir alanların yaklaşık % 10'unu teşkil eden ortalama 34 milyon hektar alanda gerçekleştirilmektedir (Garcia ve De Alencar Naas, 2014:85-91). Daha çok sulamayla elde edilen yeterli miktarda nemli toprak ile birlikte kuru ve sıcak hava periyotlarına sahip ABD, Hindistan, Çin, Türkiye ve Avustralya gibi ülkeler, pamuk bitkisinin ihtiyaç duyduğu doğal çevre koşullarının bulunduğu sınırlı sayıdaki özel pamuk üretim bölgeleridir (Khadi ve ark., 2010:1-14).

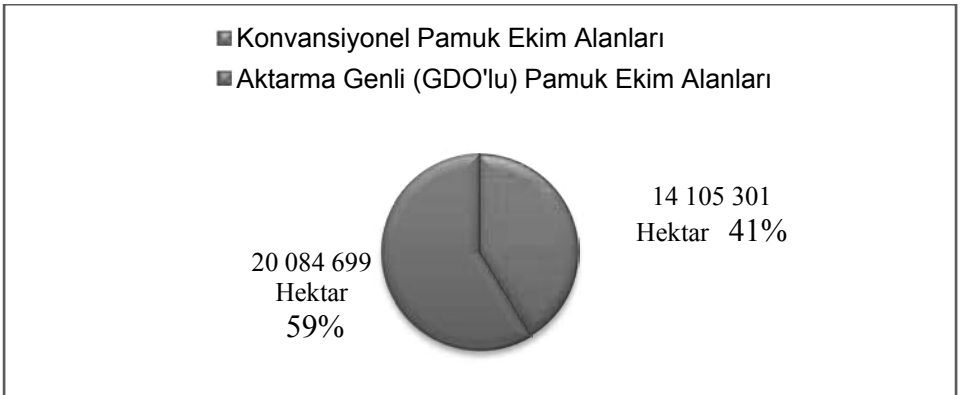
Dünya elyaf tüketiminin yaklaşık % 35'ini karşılayan pamuk, dünyadaki en önemli tekstil liflerinden biridir. Yeryüzünde yaklaşık 80 ülkede pamuk yetiştirilmekte, ancak dünya pamuk üretiminin üçte ikisini sadece Çin, Hindistan ve ABD birlikte sağlamaktadırlar. Dünya pamuk üretimi sıralamasında Çin ve Hindistan'ın ardından üçüncü sırada yer alan ABD, tek başına dünya pamuk ihracatının yaklaşık üçte birini karşılamakta ve ihracatta lider ülke konumunda bulunmaktadır (USDA, 2014). Büyüyen dünya nüfusunun artan gıda ve doğal elyaf talebini karşılamak için, zirai üretim verimliliğinde önemli ölçüde artış sağlanması da zorunlu hale gelmektedir (Tilman ve ark., 2011: 20260-20264; Gustafson, 2014:146-163). Bununla birlikte, küresel iklim değişikliği, sıcaklık ve yağış miktarlarının bölgesel etkileriyle birlikte zaman içerisinde dünya genelindeki ortalama sıcaklıklarının artması gibi faktörler, özellikle zirai üretim faaliyetlerinin bu değişikliğe adaptasyonu noktasında ciddi riskler barındırmaktadır (Malcolm ve ark., 2012:1).

Dünya genelinde pamuk üreticilerinin karşılaştığı kârlılığın düşmesi, enerji kullanımı, sera gazı emisyonu, çoraklık, tuzluluk oranı, su kullanımı ve suyun kalitesi, yer altı

sularıyla etkileşim, pestisit kullanımı ve aktarma genli tohum kullanımı gibi pek çok ortak tehdit bulunmaktadır (Roth, 2010:3). Bu tehditlerle yüzleşen çiftçiler, üretim tercihlerinde pamuk fiyatlarıyla birlikte pamukla rekabet halindeki mısır, buğday, soya fasulyesi ve pirinç gibi ürünlerin pamuk fiyatına olan nispi fiyatlarını da dikkate almaktadırlar (Pandolph, 2014b:6-10). 20. Yüzyılın başlarına kadar diğer bütün zirai ürünler gibi pamuk da organik olarak yetiştirilmekteyken, görünüm itibariyle kusursuz ürünlere olan talep ve daha yüksek verim arzusu, sentetik zirai ilaçların ve kimyevi gübrenin kullanımında artışa yol açmış, akabinde de aktarma genli pamuk üretilmeye başlamıştır (Rieple ve Singh, 2010: 2292–2302).

Aktarma genli pamuk ilk olarak 1996 yılında ABD'de ekilmiş, akabinde Çin, Hindistan, Meksika, Arjantin, Avustralya ve Güney Afrika genetiği değiştirilmiş pamuk üretimini benimsemişlerdir (Baffes, 2004:7). 2011 Yılı'nın sonları itibariyle 29 ülke, 160 milyon hektarın üzerindeki ekim alanlarında ticari ölçekte genetiği değiştirilmiş zirai ürün istihsal etmiştir. 2011 Yılında ekimi gerçekleştirilen aktarma genli ürünlerin başında % 47'lik pay ile soya fasulyesi gelirken, mısır % 32 ile ikinci sırada, pamuk ise genetiği değiştirilmiş tohumların kullanıldığı ekim alanları itibariyle %15'lik bir pay ile üçüncü sırada yer almıştır (James, 2011:1-36). Aktarma genli veya biyoteknolojik pamuk olarak da ifade edilen ürünlerin ticareti ise, ilk kez 1997 yılında ABD, Avustralya ve Meksika tarafından gerçekleştirilmiştir. 2012 Yılı itibariyle ticari ölçekte aktarma genli pamuk üreten 12 ülke; Arjantin, Avustralya, Brezilya, Burkina Faso, Çin, Kolombiya, Hindistan, Meksika, Myanmar, Pakistan, Güney Afrika ve ABD'dir (Gruere, 2012:6-7). Daha çok aktarma genli pamuk türlerinin adaptasyonu sonucunda yükselen verimle birlikte son yıllarda Hindistan'ın üretiminde ve ihracatında önemli artışlar meydana gelmektedir (USDA, 2013).

Şekil.1. Aktarma Genli ve Konvansiyonel Küresel Pamuk Ekim Alanları (2012)

Kaynak: Brookes ve Barfoot, 2014:22 verileri kullanılarak elde edilmiştir.

2012 Yılı sonu itibariyle dünya pamuk ekim alanlarının % 59'unda aktarma genli, % 41'inde ise konvansiyonel pamuk tohumu kullanılmıştır. Genetiği değiştirilmiş pamuk sektöründe yüksek verim ve düşük maliyet kombinasyonu sonucunda tatminkâr gelirler elde edilebilmektedir. 2012 Yılı sonu itibariyle aktarma genli pamuk üretimini benimseyen ülkelerin üretici gelirlerinde yaklaşık 5.5 milyar USD artış sağlandığı görülmüştür. 1996 ve 2012 yılları arasında aktarma genli pamuk üretiminden elde edilen ilave gelirlerin toplamı yaklaşık 37.7 milyar USD olarak hesaplanmaktadır. 2012 Yılında elde edilen ilave gelirlerin toplamı, söz konusu ülkelerdeki toplam pamuk üretim değerinin yaklaşık %13.5'ine tekabül etmektedir (Brookes ve Barfoot, 2014:1-89).

Kimyevi gübre ve ilaçların kullanılmasıyla zirai istihsalde meydana gelen gelişmelerden yaklaşık 60 yıl sonra, 1985 yılında pestisitlerin üretimi ve kullanımına ilişkin uluslararası düzenlemeler yürürlüğe girmiş (Rieple ve Singh, 2010:2292–2302), akabinde düşük pamuk fiyatlarının yol açtığı sosyo ekonomik problemler ve aşırı zirai ilaç kullanımı gibi hususlara karşı bir tepki olarak gönüllü girişimciler tarafından organik pamuk inisiyatifi başlatılmıştır (Ferrigno, 2010:67-70). Organik ürünlerin üretimi, ticareti ve kullanımında gelişmeler yaşanmış ancak bu kısa ömürlü trend, 1994 yılında organik pamuk sektöründeki kriz ve özellikle ABD'nin organik pamuk ürünleri satışlarında meydana gelen yaklaşık % 50 nispetindeki düşüşle birlikte sona ermiştir (Rieple ve Singh, 2010:2292–2302).

Yükselen petrol fiyatları, dünya petrol piyasasındaki küresel istikrarsızlık ve sera gazı emisyonu gibi faktörlerin tümü etanol, metanol ve biyo-dizel endüstrisinin hızlı bir şekilde büyümesine zemin hazırlamaktadır (Mutuc ve ark., 2011:40-49). Çoğunlukla mısır ve pamuk tohumu gibi diğer yağlı tohumların işlenmesiyle elde edilen etanol, yaygın bir şekilde biyo-yakıt olarak kullanılmaya başlanmıştır. Doğrudan bio-yakıt üretiminde kullanılan ürünlerin fiyatlarındaki artışın, bu ürünlerin arz ve talep koşullarını da önemli ölçüde etkilemesi beklenmektedir. Pamuk ekim alanlarıyla birlikte pamuk tohumu talebinin de bu durumdan ciddi bir biçimde etkilenebileceği değerlendirilmektedir (Welch ve ark., 2008:99-108).

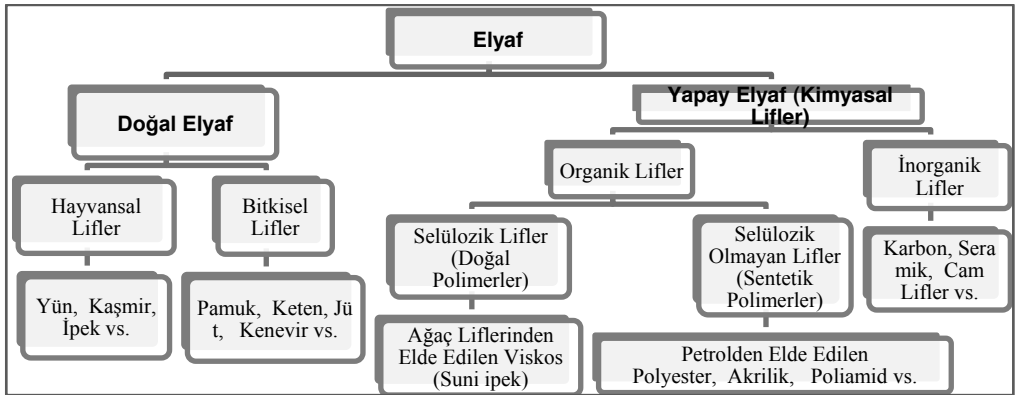
Küresel pamuk pazarının yapısı, başta petrol türevi polyester olmak üzere kimyasal liflerin hızlı biçimde gelişmesinden önemli ölçüde etkilenmiştir (Baffes, 2004:66). Yapay tekstil elyafı üretim hacmindeki artış daha çok, 2013 yılı itibariyle toplam üretimin üçte ikisini gerçekleştiren Çin'de meydana gelmektedir (Platzer, 2014:1-26). Çin, pamuk dışındaki liflerin ağırlıklı olarak kullanıldığı tekstil ürünleri elde etmek amacıyla, iplik üretiminde giderek daha yüksek bir oranda pamuk lifiyle diğer lifleri harmanlamaktadır. Pamuk ipliği üretimindeki küresel artışa karşılık, sadece pamuk ipliğinden imal edilmiş dokuma miktarı 2011-2012 yılları arasında 16 milyon ton olarak gerçekleşmiştir (Plastina, 2013a:6-10). Doğal elyaf, ısıyı kontrol edebilen, ultraviyole ışınlarını engelleyen, küfe karşı dirençli, kolay kuruyabilen, kolay alev almayan, nemi muhafaza edebilen, doğal antibakteriyel ve antialerjik özelliklere sahip, hava geçirgenliği olan oldukça kullanışlı ve önemli materyallerdir. Bu nedenle 21. yüzyılda

yenilenebilir, sürdürülebilir ve geri dönüştürülebilir doğal lif kaynaklarına ilişkin yükselmekte olan bir farkındalık ortaya çıkmıştır (Kozlowski ve ark., 2012:200-222). Hâlbuki kimyasal lifler, pamuğun yerine kullanılabilmesine karşılık tam bir ikame sağlayamamakta, pamukla harmanlandığında birçok kimyasal lifin niteliği geliştirilmeye çalışılmaktadır (Zhao ve Tisdell, 2009:1-34).

3. KÜRESEL ELYAF PAZARININ YAPISI VE PAMUĞUN KONUMU

Yapay liflerin ticari olarak geniş ölçekte üretilmesi 20. yüzyılın başlarında suni ipek (viskos) ile başlamıştır (Baffes, 2004:1). 1960'larda polyesterin ve diğer selülozik olmayan liflerin ticarileşmesiyle, küresel elyaf piyasasında hızlı bir yapısal değişim başlamıştır (OECD-FAO, 2013:217-225). Muhtelif bitkilerden ve hayvanlardan sağlanan doğal liflerin eğrilmesiyle elde edilen iplikler, tekstil ve giysi üretiminde girdi olarak binlerce yıldır kullanılmaktayken 19. yüz yılın ortalarında iplik eğirme teknolojilerindeki gelişmelerle birlikte doğal ve sentetik polimer liflerden de iplik üretilmeye başlamıştır (Needles, 1986:1). Pamuğun kimyasal liflerle başlayan rekabeti, daimi bir meydan okuma olarak değerlendirilmektedir. Diğer doğal lifler ve kimyasal lifler dâhil olmak üzere, pamuk ile rekabet halindeki liflerin başında polyester gelmektedir (Gruere ve Plastina, 2010:-22).

Şekil.2 Doğal ve Yapay Elyafın Sınıflandırılması

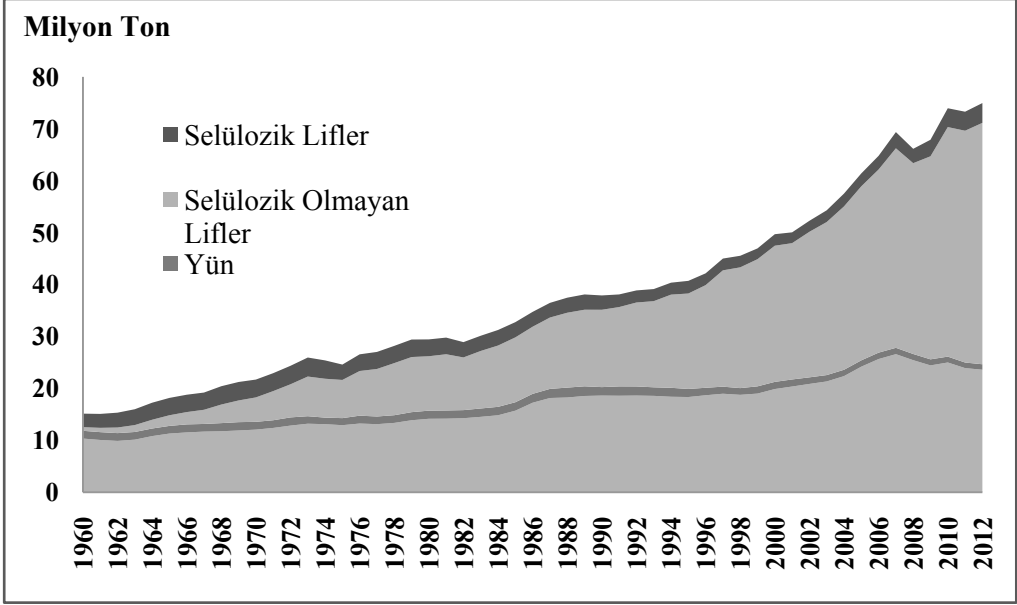

Kaynak: Baffes ve Gohu, (2005:20), “The Classification of Fibers”

Elyaf, doğal ve yapay elyaf olmak üzere başlıca iki gruba ayrılmaktadır. Doğal elyaf, pamuk, keten, jüt gibi bitkisel lifler ile yün, ipek gibi hayvansal liflerden oluşmaktadır. Keza yapay elyaf da organik ve inorganik lifler olmak üzere iki alt gruba ayrılmakta, inorganik lifler grubunda seramik, cam ve karbon gibi genellikle hazır giyim ürünlerinde kullanılmayan materyaller bulunmaktadır. Genellikle giysi üretilen örme ve dokuma kumaşlarda hem tek başlarına ve hem de doğal liflerin tamamlayıcısı olarak kullanılan organik lifler ise doğal ve sentetik polimerler olmak üzere yine iki alt gruba ayrılmaktadır. Selülozik lifler olarak da isimlendirilen doğal polimerlerin en yaygın

olanı, odun lapasından elde edilen viskos veya diğer adıyla suni ipektir. Petrol türevi olan sentetik polimerlerin en çok bilinen lif türleri ise polyester, naylon olarak da bilinen poliamid ve akriliktir (Baffes, 2004:39).

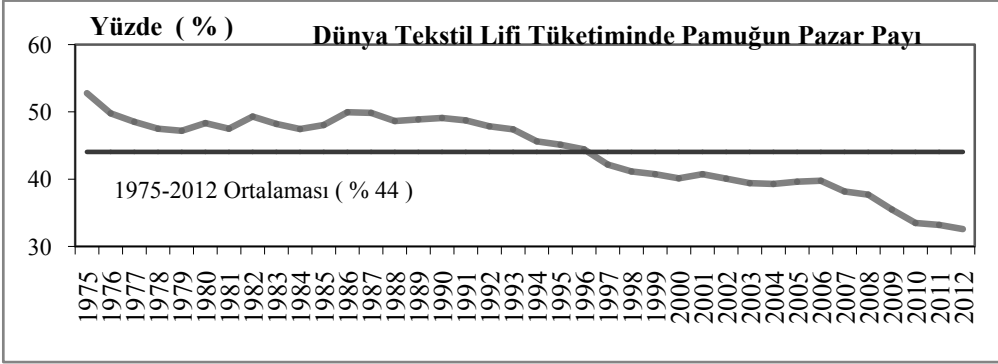
Şekil.3. Lif Türlerine Göre Dünya Tekstil Lifi Tüketimi (1960 – 2012)

Kaynak: Plastina (2013b:30), “The World Cotton Market: Structure and Outlook”, International Cotton Advisory Committee.

1960 ve 2002 yılları arasında kimyasal elyaf tüketimi yıllık % 4.7 oranında büyürken pamuk tüketimi % 1.8 nispetinde artış gösterebilmiştir. Dünyadaki nüfus artışıyla birlikte dikkate alındığında, ortalama kişi başı pamuk tüketimi 1960-1965 arasında 3.27 kg, 1996-2001 arasında 3.16 kg olarak, aynı periyotlarda kişi başı kimyasal elyaf tüketimi ise sırasıyla 1.75 kg ve 4.52 kg olarak hesaplanmıştır (Baffes ve Gohou, 2005:16). Sadece tekstilde kullanılan elyafın toplam dünya tüketimi 2012 yılında 75 milyon ton olarak gerçekleşirken, aynı dönemde 23.6 milyon ton pamuk tüketilmiştir (Şekil.3).

Tekstilde kullanılmayan lifler de dahil toplam dünya elyaf tüketimi 2011 yılında 85 milyon tonu aşmıştır (Gholamzad ve ark., 2014:1). 2012 yılı dünya lif tüketimi ise 31 milyon tonu doğal lifler ve 52 milyon tonu kimyevi lifler olmak üzere 83 milyon ton civarında hesaplanmıştır. Doğal elyafın %77'sini pamuk temsil ederken, kimyevi elyaf ağırlıklı olarak polyesterden oluşmaktadır. 2012 Yılında keten, kenevir ve rami gibi ağaç ve bitki kabuklarından sağlanan elyafın tüketimi toplam 4 milyon ton, ipek, yün, abaka, agave, hindistan cevizi lifi ve kapok gibi diğer doğal liflerin tüketimi ise 2.5 milyon ton olarak gerçekleşmiştir (ICAC, 2013).

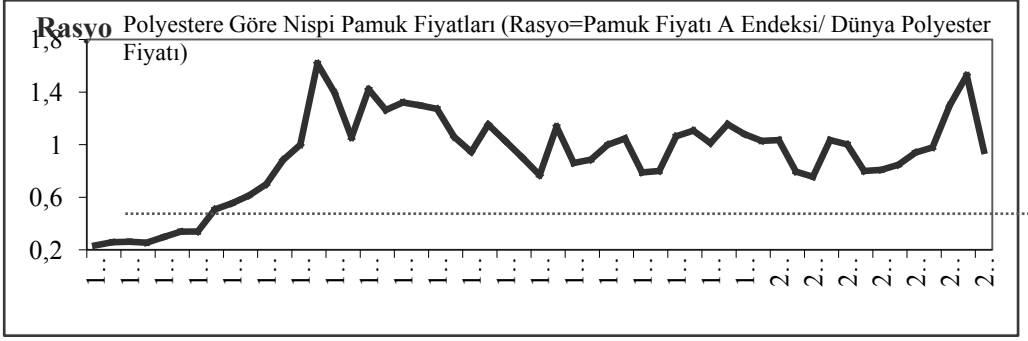
Şekil.4. Dünya Tekstil Lifi Tüketiminde Pamuğun Pazar Payı (1975 - 2012)

Kaynak: Plastina (2013b:31). “The World Cotton Market: Structure and Outlook”, ICAC.

Küresel tekstil elyafı kullanımında pamuğun payı, 1950'lerde % 70'ten daha fazla, 1970'lerin sonunda ise % 50'den daha az düşüş göstermiş, 1980'lerde ise % 49 civarında nispeten istikrarlı bir seyir izlemiştir (Gruere ve Plastina, 2010:1-22). Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü (FAO) ve Uluslararası Pamuk İstişare Kurulu (ICAC) verilerine göre; 2000 yılında sentetik liflerin, dünya tekstil elyafı tüketimi içerisindeki payı % 47, pamuğun payı % 38 olarak gerçekleşmiştir (MacDonald, 2006:20-25). Yine FAO ve ICAC verilerine göre, sentetik elyafın dünya tekstil elyafı tüketimindeki payı 2007 yılında % 55.5 iken, bu oran 2010 yılında % 60.1'e yükselmiştir. Buna karşılık anılan dönemler (2007-2010) itibariyle pamuğun payı, % 36.3'ten % 32.9'a gerilemiştir (Shui ve Plastina, 2013:1-27). Pamuğun tekstil elyafı tüketimindeki payı 2012 yılı itibariyle % 32.6 seviyelerine gerilemiştir (Şekil.4).

Son iki asırda giyim sektörünün başlıca hammaddesi olarak önemli bir rol oynayan pamuğun toplam elyaf tüketimi içerisindeki payı, II. Dünya Savaşı'ndan sonra kimyevi elyafın ortaya çıkmasıyla birlikte azalmaya başlamış, bu azalışın hızı 1970'lerden itibaren daha fazla hissedilmiştir (Baffes ve Gohou, 2005:14).1970'lerin başında polyester lifler ve polyester iplikler, küresel tekstil girdi pazarına hâkim olmaya başlamış, 1980'li yılların ortalarından itibaren polyester elyaf üretiminin yıllık ortalama büyüme oranı % 7.2 olarak gerçekleşmiştir. Polyester elyaf üretimi 2004 yılında yaklaşık % 9.7 oranında artarak, toplam kimyevi elyaf pazarının % 64.6'sına tekabül eden 24.5 milyon tona ulaşmıştır (Aizenshtein, 2006:264-271).

Şekil.5. Polyestere Göre Nispi Pamuk Fiyatları (1960-2012)

Kaynak: Plastina (2013b:32). “The World Cotton Market: Structure and Outlook”, ICAC.

Teknolojik gelişmelerle birlikte azalan maliyetlere bağlı olarak sentetik elyaf fiyatları hızla düşmüş ve 1970'lerden itibaren pamuk ile sentetik elyaf birbirine yakın fiyat seviyelerinden işlem görmeye başlamışlardır. 1960 yılında 12 USD/kg olan polyester fiyatları, 1972 yılında 2.5 USD/kg seviyelerine gerilemiştir (Baffes ve Gohou, 2005:12). 1980 ve 1990'lı yılların büyük bir bölümünde pamuk fiyatları polyester fiyatlarından daha yüksek bir seyir izlemiş, buna bağlı olarak pamuğun lif pazarındaki payı daha hızlı düşmeye başlamıştır. 2001 ve 2006 yılları arasında pamuk fiyatları düşme eğilimi gösterirken polyester fiyatları yükselmeye başlamış, bu dönemde pamuğun pazar payındaki azalışın hızında düşüş gözlenmiştir (Gruere ve Plastina, 2010:1-22). Pamuk Fiyatı / Polyester Fiyatı rasyosu, 2010 yılı için 1.30, 2011 yılı için 1.52 ve 2012 yılı için 0.95 olarak hesaplanmaktadır (Şekil.5).

ICAC verilerine göre, 2010/11 döneminde uluslararası pamuk fiyatlarının zirve noktasına ulaşmasından sonra birçok iplik üreticisi girdi olarak daha az pamuk, daha çok polyester kullanmaya başlamıştır. 2013 Yılı'nın başında polyester ve pamuk fiyatları arasındaki fark açılmış, polyester fiyatları 2013/14 döneminde 74-76 sent/lb² seviyelerinde seyrederken, aynı dönemde uluslararası pamuk fiyatları artarak 99 sent/lb seviyelerine yükselmiştir. Pamuk fiyatlarının nispi yüksekliği küresel ölçekte pamuk tüketimini az da olsa olumsuz etkilemiş, 2013/14 döneminde pamuk tüketimi 23.3 milyon ton olarak gerçekleşmiştir. 2014 Temmuz ayında Cotlook A Endeksi 80 sent/lb seviyelerine gerilerken, polyester fiyatları yaklaşık 73 sent/lb seviyelerine yükselmiştir. Bunun yanı sıra aynı dönemde ABD vadeli işlem borsalarında pamuk fiyatları Çin'deki polyester fiyatlarının yaklaşık 5 sent altına düşmüştür (ICAC, 2014a:2-3). 2000 ve 2012 yılları arasında genel olarak pamuk ve polyester fiyatları birlikte düşüş göstermesine rağmen, pamuk fiyatlarındaki azalışın şiddeti daha yüksek olmuştur. Bu durumun yakın

² Lb (Libre), 1 Libre = 1 Pound = 0,45359237 Kilogram

gelecekte polyester karşısında pamuğa daha avantajlı bir rekabetçi konum sağlayacağı değerlendirilmektedir (Johnson ve ark., 2014:1-16).

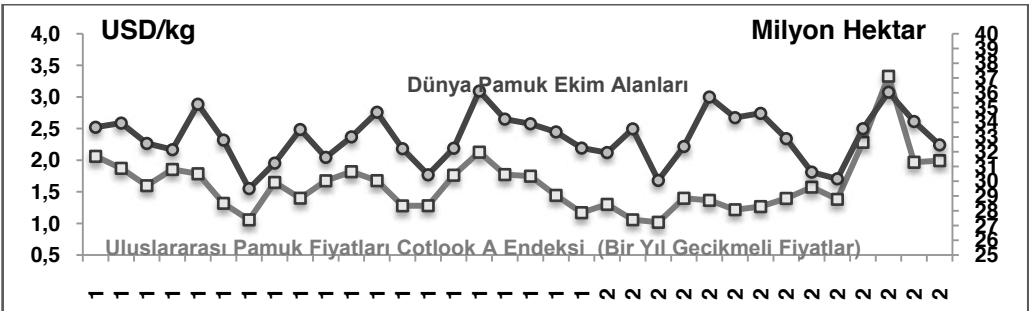
4. DÜNYA PAMUK ARZI, KULLANIMI VE EKİM ALANLARI

Uluslararası Pamuk İstişare Kurulu (ICAC)'nun veri toplamaya başladığı 1920/21 döneminden beri dünya pamuk ekim alanları sadece bir kez 30 milyon hektarın altına (1986/87 sezonu 29.5 milyon hektar) düşmüş, diğer dönemler boyunca aşağı ve yukarıya doğru belirgin bir trend göstermeksizin 30 ile 36.1 milyon hektar aralığında seyretmiştir (Chaudhry, 2010:219-236; Gruere ve Plastina, 2010:1-22). Enerji fiyatlarıyla birlikte yükselen gıda ve biyo-yakıt talebine karşılık, pamuk fiyatlarının, pamukla rekabet halindeki mısır ve buğday gibi alternatif ürünlerin fiyatlarına oranı, uzun dönemde düşüş göstermektedir. Bu faktörlere bağlı olarak yakın gelecekte dünya pamuk ekim alanlarının önemli seviyede bir artış göstermeyeceği öngörülmektedir (Gruere ve Plastina, 2010:1-22).

Sahip olduğu özellikler nedeniyle pamuk ile başka bir emtia arasında çıktı (ürün) yönüyle tam bir ikame imkânı mevcut olmadığı için, pamuk açısından ikame ancak girdi yönüyle söz konusu olmaktadır. Bu yönüyle pamuk ekim alanlarında diğer zirai ürünlerin yetiştirilmesine ilişkin ikame imkânı da en azından kısa dönemde sınırlı kalmaktadır. Toprağın işlenmesi, hasat makineleri ve diğer ekipman açısından bakıldığında, pek çok girdinin pamuk ziraatine has olduğu değerlendirilmekte, bu nedenle pamuk ekim alanlarının buğday ve mısır gibi alternatif ürünlere tahsisi, örneğin buğday ile mısır ekim alanlarının kendi aralarındaki dönüşüme nazaran daha uzun bir süreyi gerektirmektedir (Baffes, 2011:1-28).

2012/13 sezonu itibariyle en fazla pamuk ekim alanlarına sahip olan ülke 11.8 milyon hektar ile Hindistan'dır. Hindistan'ın ardından sırasıyla 4.98 milyon hektarla Çin, 3.80 milyon hektarla ABD, 2.96 milyon hektarla Pakistan, 1.29 milyon hektarla Özbekistan ve 1.06 milyon hektarla Brezilya gelmektedir. Türkiye, Burkina Faso ve Türkmenistan'ın ardından 488 bin hektar ile dokuzuncu sırada yer almaktadır (ICAC, 2014b:1-10).

Şekil.6. Dünya Pamuk Ekim Alanları ve Gecikmeli Pamuk Fiyatları (A Endeksi)

Kaynak: World Bank Commodity Price Data <http://siteresources.worldbank.org>, ICAC Cotton This Month January 2014 (ICAC, 2014b), ICAC Cotton This Month June 2014 (ICAC, 2014c), ICAC Cotton:Review of the World Situation July-August 2014 (ICAC, 2014a) ve Özüdoğru (2014) “Durum ve Tahmin Pamuk 2013/2014” verilerinden elde edilmiştir.

1980 ve 2013 yılları arasında dünya pamuk ekim alanları ile bir yıl gecikmeli uluslararası pamuk fiyatları arasındaki ilişkiyi gösteren Şekil.6'da; dünya pamuk ekim alanlarının, genel olarak uluslararası pamuk fiyatlarının bir yıl gecikmeli değerlerinden bariz bir şekilde etkilendiği ve 2003-2004 aralığı dışında pamuk fiyatlarına paralel bir seyir izlediği gözlenmektedir.

Cotlook A Endeksi ile temsil edilen uluslararası pamuk fiyatlarının 2010/11 dönemindeki ani yükseliş, dünya pamuk ekim alanlarının 2011/12 döneminde (33.4 milyon hektardan) 36.1 milyon hektara çıkmasına yol açmıştır. Cotlook A Endeksi 2010/11 sezon ortalaması olan 164 sent/lb'den 2012/13 sezonunda 88 sent/lb'ye düşerken, azalan fiyatların bir sonucu olarak 2013/14 sezonunda dünya pamuk ekim alanları 32.4 milyon hektara gerilemiştir (Pandolph, 2014b:6-10).

	2007/0 8	2008/0 9	2009/1 0	2010/1 1	2011/1 2	2012/1 3	2013/1 4
Ekim Alanı (Bin Hektar)	32893	30623	30164	33560	36042	34053	32464
Kütlü Pamuk Üretimi	73487	66093	61313	68710	78724	76540	73053
Kütlü Pamuk Verimi (kg/ha)	2234	2158	2033	2047	2184	2248	2250
Lif Pamuk Verimi (kg/ha)	793	767	738	756	771	784	805
ARZ (Lif Pamuk)							
Üretim	26073	23503	22334	25409	28041	26684	26133
İthalat	8536	6647	7928	7725	9759	9867	8981
Dönem Başı Stok (1 Ağustos)	12806	12257	11755	8569	9465	14618	17753
Toplam Arz	47415	42407	42017	41703	47265	51169	52867
KULLANIM (Lif Pamuk)							
Tüketim	26687	23862	25529	24502	22796	23291	23289
İhracat	8465	6609	7798	7686	9870	10078	8981
Toplam Kullanım	35152	30471	33327	32188	32666	33369	32270

Dönem Sonu Stok (31 Temmuz)	12258	11942	8569	9465	14618	17800	20598
Stok/Kullanım Oranı (%)	46	50	34	39	64	76	88
Cotlook A Endeksi (USD/kg)	1.40	1.57	1.38	2.28	3.33	1.97	1.99
Cotlook A Endeksi (cents/lb)	74.21	61.14	78.01	165.1	99.82	87.96	90.65

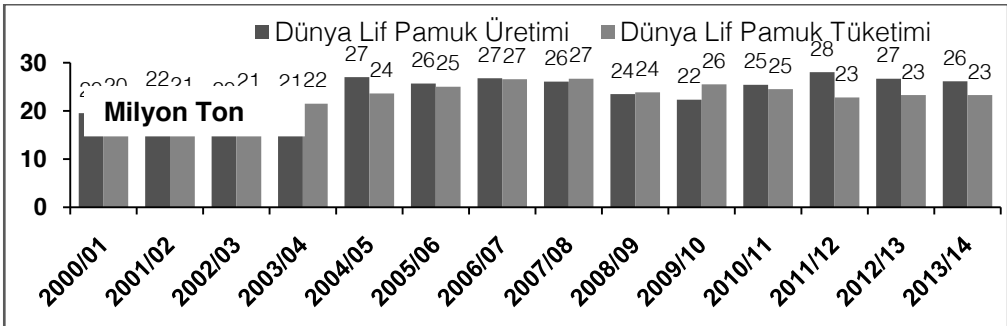
Tablo.1. Küresel Pamuk Arzı ve Kullanımı (Bin Ton)

Kaynak: World Bank Commodity Price Data <http://siteresources.worldbank.org>, ICAC Cotton This Month January 2014 (ICAC, 2014b), ICAC Cotton This Month June 2014 (ICAC, 2014c), ICAC Cotton:Review of the World Situation July-August 2014 (ICAC, 2014a), FAOSTAT, National Cotton Council of America <http://www.cotton.org/econ/prices/monthly.cfm> ve Özüdoğru (2014) “Durum ve Tahmin Pamuk 2013/2014” verilerinden hareketle hazırlanmıştır.

2007/08 ve 2013/14 dönemleri arasında; küresel pamuk arzı ortalaması 46.4 milyon ton, küresel pamuk kullanımı ortalaması 32.8 milyon ton, pamuk ekim alanları ortalaması 32.8 milyon hektar, kütlü pamuk üretimi ortalaması 71.1 milyon ton, lif pamuk üretimi ortalaması 25.5 milyon ton, kütlü pamuk verimi ortalaması 2165 kg/ha, lif pamuk verimi ortalaması 773.4 kg/ha ve stok kullanım (dönem sonu stok/tüketim) oranları ortalaması % 58.7 olarak hesaplanmıştır (Tablo.1).

1980'lerin başında 400 kg/ha olan dünya lif pamuk verimi ortalaması 1990'larda hektar başına 600 kg'a yükselmiş ve son on yılda ortalama 750-800 kg/ha olarak gerçekleşmiştir. Ancak dünya ortalama lif pamuk verimindeki yükseliş, 2004/05 döneminde görülen hızlı artıştan itibaren göreceli olarak yavaşlamaya başlamıştır. Lif pamuk verimindeki bu artışın pamuk tarımına uygulanan teknolojilerle birlikte biyo-teknolojinin artan oranda benimsenmesine ve Xinjiang (Sincan Uygur Özerk Bölgesi), orta Brezilya ve Türkiye'nin güney doğusu gibi yüksek verimli pamuk üretim bölgelerindeki gelişmelere bağlı olduğu değerlendirilmektedir (Gruere ve Plastina, 2010:1-22).

Şekil.7. Dünya Lif Pamuk Üretimi ve Tüketimi (2000/01-2013/14)

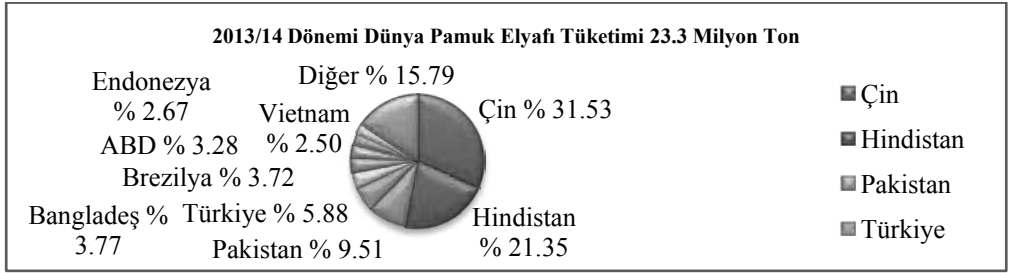

Kaynak: ICAC Cotton This Month June 2014 (ICAC, 2014c), ICAC Cotton: Review of the World Situation July-August 2014 (ICAC, 2014a) ve Özüdoğru (2014) “Durum ve Tahmin Pamuk 2013/2014” verilerinden hareketle elde edilmiştir.

Pamuk elyafını ve çekirdeğini mekanik olarak ayrıştırarak pamuk lifi üretiminde işletme giderlerini azaltan çırçır makinesinin 1793 yılındaki icadı ve tekstil ürünleri imalatında toplam maliyetlerin düşmesine yol açan sanayi devriminden sonra pamuk tüketimi önemli ölçüde artmaya başlamıştır (Baffes, 2004:1). 1950/51 döneminde 6.5 milyon ton olan dünya lif pamuk üretimi, 2007/08 döneminde 26 milyon ton seviyelerine yükselmiştir. Aynı periyotta dünya pamuk ekim alanlarında önemli bir değişiklik olmadığı halde üretim miktarındaki % 400 nispetindeki artış, yükselen ortalama verim oranına atfedilmektedir (Chaudhry, 2010:5).

2000/01 döneminde pamuk elyafı üretimi 19.5 milyon ton, tüketimi ise 20.2 milyon ton olarak gerçekleşmiştir. Aynı şekilde 2002/03, 2003/04, 2007/08, 2008/09 ve 2009/10 dönemlerinde de dünya pamuk elyafı tüketimi üretimden fazla olmuştur. 2011 Yılındaki ani ve hızlı fiyat artışının akabinde ekim alanlarındaki yükselişe bağlı olarak 2011/12 döneminde pamuk elyafı üretimi 28 milyon tona yükselmiş, buna mukabil tüketim 22.8 milyon ton olarak gerçekleşmiştir. 2012/13 ve 2013/14 dönemlerinde ise dünya pamuk elyafı üretimi sırasıyla 26.7 milyon ton ve 26.1 milyon ton olarak gerçekleşirken, tüketim 23.3 milyon ton'da kalmıştır (Şekil.7 ve Şekil. 6).

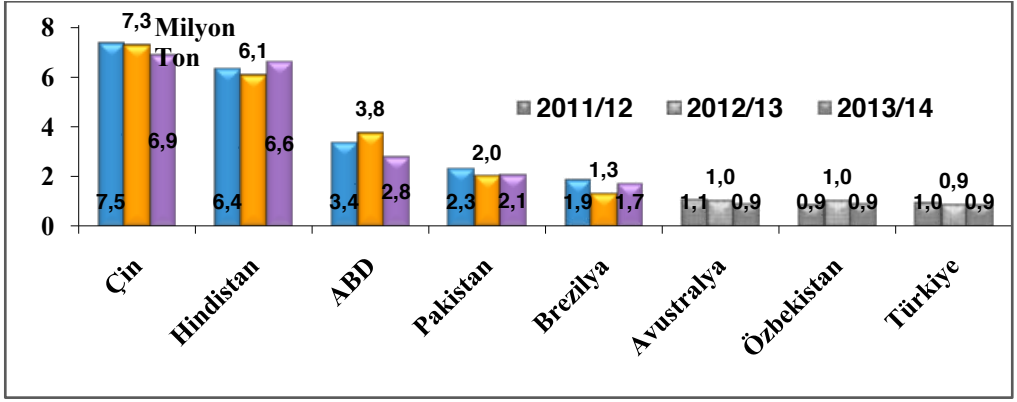
Şekil.8. Ülkelere Göre Pamuk Elyafı Tüketimi (2013/14 Dönemi)

Kaynak: Cotton:Review of the World Situation July-August 2014 (ICAC, 2014a) verilerinden hareketle elde edilmiştir.

ICAC verilerine göre, 2013/14 döneminde 23.3 milyon ton olarak hesaplanan dünya pamuk elyafı tüketiminde; Çin 7.5 milyon tonla ilk sırayı alırken, Hindistan 5.1 milyon tonla ikinci, Pakistan 2.3 milyon tonla üçüncü, Türkiye 1.4 milyon tonla dördüncü ve Bangladeş 0.9 milyon tonla beşinci sırada yer almaktadır (Şekil.8).

Şekil.9. Ülkelere Göre Pamuk Elyafı Üretimi (2011/12, 2012/13 ve 2013/14 Dönemleri)

Kaynak: Cotton: Review of the World Situation July-August 2014 (ICAC, 2014a), This Month ICAC, January 2014 (ICAC, 2014b) ve “Production and Trade Policies Affecting The Cotton Industry” ICAC, (2014d) verilerinden hareketle elde edilmiştir.

Dünyanın en büyük sekiz pamuk üreticisi ülke sırasıyla Çin, Hindistan, ABD, Pakistan, Brezilya, Avustralya, Özbekistan ve Türkiye'dir. 2013/14 dönemi itibariyle 26.1 milyon ton olarak gerçekleşen pamuk elyafı üretiminin % 51.7'sini sadece Çin ve Hindistan birlikte karşılamışlardır. Aynı dönemde pamuk elyafı üretiminde ABD'nin payı % 10.7, Pakistan'ın payı % 10, Brezilya'nın payı % 8.1, Avustralya, Özbekistan ve Türkiye'nin payları ayrı ayrı yaklaşık % 3.4 olarak hesaplanmıştır. Küresel pamuk elyafı üretimi sıralamasında ilk sekiz sırayı alan ülkelerin toplam üretimi, 2013/14 dönemi itibariyle dünya pamuk elyafı üretiminin yaklaşık % 87.3'ünü temsil etmektedir (Şekil.9).

Fiyat rekabetinin şiddetini kaybetmesi, gelişmiş ülkelerin bir kaçında ortaya çıkan ekonomik faaliyetlerin yavaşlaması ve euro bölgesindeki iktisadi durgunluk gibi faktörler nedeniyle 2011 yılında 23.9 milyon ton olan pamuklu tekstil talebi, 2012 yılında 23.5 milyon tona gerilemiştir. 2012 yılı pamuk elyafı talebi, 2007 yılı seviyesinden (3.1 milyon ton) daha aşağıda gerçekleşmiştir. 2012 yılı pamuk ürünleri talebindeki düşüş, 2007 yılı pamuk tüketiminin % 12'sine tekabül etmektedir (Plastina, 2013a:6-10).

Tüketicilerin pamuklu tekstil ve giyim talebi, küresel ekonomideki gelişmelerden etkilenmektedir. Uluslararası Para Fonu (IMF)'nin verilerine göre, 2014 yılı küresel ekonomik büyümenin, önceki iki yılda gerçekleşen yaklaşık % 3'lük büyüme oranını aşarak % 3.7 seviyelerine çıkması beklenmektedir. Bu gelişmenin pamuklu tekstil ve giyim tüketiminin dünyanın kalan kısmına nazaran daha yüksek olduğu yüksek gelir seviyesine sahip ülkelerde pamuklu tekstil ve giyim ürünleri talebini artırması öngörülmektedir (Johnson ve ark, 2014). Bununla birlikte küresel pamuk arzındaki uzun dönemli artış trendinin devam edip etmeyeceği kesin olarak bilinmemekte, küresel pamuk arzında gelecekte ortaya çıkacak hareketlerin, değişen ekonomik ve çevresel faktörler tarafından belirleneceği değerlendirilmektedir (Zhao ve Tisdell, 2009:1-34).

5. ULUSLARARASI PAMUK FİYATLARI, KÜRESEL KRİTERLER VE MALİYETLER

Uluslararası pamuk elyafı fiyatlarının en önemli göstergesi “Cotlook A” endeksidir (Pandolph, 2014a:4-6). Cotlook A Endeksi, şirket merkezi Liverpool olan “Cotton Outlook Ltd” tarafından 1960 yılından beri oluşturulmaktadır. A Endeksi, Kuzey Avrupa limanlarına sevk edilen Avustralya, Brezilya, Çin, Frankofon Afrika, Yunanistan, Hindistan, Meksika, Pakistan, Paraguay, İspanya, Suriye, Tanzanya, Türkiye, Özbekistan ve ABD kaynaklı en düşük 5 kotasyona tabi, orta elyaf uzunluğuna sahip 16 tür pamuğun ihraç fiyatlarının ortalaması olarak hesaplanmaktadır. Cotlook B Endeksi ise yine aynı şirket tarafından Arjantin, Brezilya, Çin, Hindistan Pakistan, Türkiye, ABD ve Özbekistan menşeli, en düşük 3 kotasyona tabi, daha düşük kalitede 8 tür pamuğun ihraç fiyatlarının ortalaması olarak belirlenmektedir. Kotasyonlar, Kuzey Avrupa'daki pamuk tüccarlarıyla yapılan yüz yüze görüşmeler neticesinde toplanan fiyat teklifleriyle oluşturulmaktadır (Baffes, 2004:54).

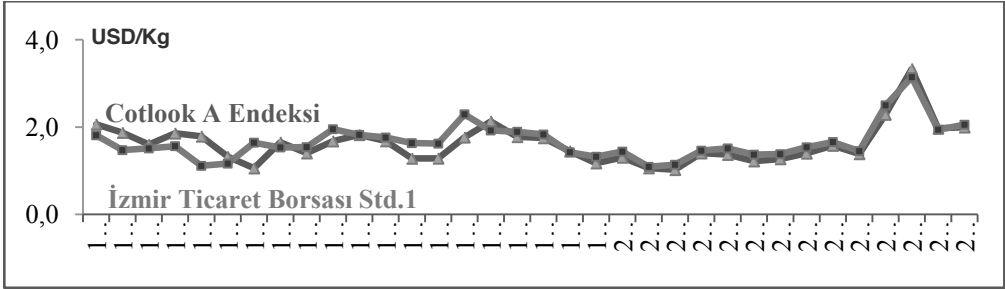
Pamuk, vadeli işlem borsalarında da alınıp satılan ilk ürünlerden biri olmuştur. 20. Yüzyıl başlarında aktif faaliyetlerde bulunan vadeli işlem borsasının sayısı 10 olmasına karşılık, faaliyetlerini küresel etkinlikte sürdürebilen başlıca vadeli işlem borsası New York Board of Trade (NYBT) olmuştur (Baffes, 2004:56). Küresel fiyat oluşum merkezi olarak fonksiyon icra eden Intercontinental Exchange (ICE) veya resmi adıyla New York Vadeli İşlem Borsası'nda alınıp satılan pamuk elyafı kontratı, 2011 yılında 5.3 milyon adet olarak hesaplanmıştır. Parasal değer olarak 362 milyar USD olduğu hesaplanan söz konusu işlem hacmi, miktar olarak da 119 milyon ton pamuğu temsil etmektedir. 2007-2011 dönemi dünya pamuk elyafı üretimi ortalamasının % 14'ünü karşılayan ABD, Çin ve Hindistan'dan sonra dünyanın üçüncü büyük pamuk üreticidir. Çin, Hindistan, ABD ve Pakistan dünya pamuk üretiminin yaklaşık dörtte üçünü sağlamaktadırlar. ABD'nin pamuk üretim ve ihracatının küresel tekstil pazarındaki ağırlığından dolayı, Intercontinental Exchange (ICE) vadeli pamuk işlemleri, küresel bir kriter olarak kabul edilmektedir (Janzen ve ark., 2013:1-38).

Cotlook A Endeksi ile vadeli işlem piyasalarında oluşan pamuk elyafı fiyatları birlikte hareket etmektedirler ve her iki fiyat arasındaki korelasyon 2008/09 dönemi için % 92 olarak bulunmuştur. Vadeli işlem borsalarındaki fiyatlarla spot piyasa fiyatları arasındaki yakın ilişki, fiyat oluşumlarında spekülasyonun oynadığı rolün sorgulanmasına zemin hazırlamaktadır (Gruere ve Plastina, 2010:1-22). Uluslararası Pamuk İstişare Kurulu'unun 2008 yılında yaptığı bir araştırmaya göre pamuk fiyatları, 2006 Ocak ayından beri vadeli işlem piyasalarındaki spekülatif işlemlerden önemli ölçüde etkilenmektedir (Plastina, 2008:8-12; Plastina, 2010b:15-22). Ekonometrik analizler neticesinde elde edilen bulgular ise, pamuğa ilişkin düzenleyici politikaların dışında pamuğun gelecekteki fiyatını etkileyen en önemli faktörlerin, geleceğe dair arz ve talep tahminleriyle birlikte geçmişteki fiyat hareketleri olduğunu göstermektedir (Apperson, 2014).

Uluslararası zirai ürün piyasaları, ulusal piyasalara nazaran daha oynak olma eğilimi göstermektedir (Tangermann, 2014:1-51). Bununla birlikte uluslararası pamuk fiyatları daha ziyade arz ve talep şoklarına bağlı olarak oynaklık göstermekte (Janzen ve ark., 2012:1-31), pamuğun küresel elyaf pazarındaki payını büyük ölçüde kaybetmesi de pamuk fiyatlarındaki aşırı oynaklığın nedenlerinden biri olarak gösterilmektedir (OECD-FAO, 2013:218-229).

Cotlook A Endeksi, 1973/74 ve 2009/10 periyodunda 42 cent/lb (0.93 USD/kg) ile 94 cent/lb (2.07 USD/kg) arasında dalgalanmış ve ortalama fiyat 69 cent/lb (1.5 USD/kg) olarak gerçekleşmiştir. Cotlook A Endeksi, bu zaman aralığının sadece % 35'ine tekabül eden 13 sezonda 75 cent/lb'nin (1.65 USD/kg) üzerine çıkabilmiştir (Gruere ve Plastina, 2010:1-22). Dünya pamuk fiyatları 2008 ve 2011 yıllarında temel faktörlere etki eden iki farklı tipte şokun yol açtığı yükselişlere maruz kalmıştır. Pamuk dışındaki diğer emtia fiyatlarının yükseldiği ve pamuk ekim alanlarının azalma eğilimine girdiği 2008 yılında ihtiyat veya stok tutma sâikiyle meydana gelen talep artışı fiyatlarda yükselişe neden olmuştur. Halbuki 2011 yılında ani ve aşırı fiyat artışına yol açan etken arz açığıdır (Janzen ve ark., 2012:1-31). 2011 ve 2012 yıllarında yaşanan olağanüstü fiyat hareketliliğinin akabinde Çin'in uyguladığı pamuk politikaları nedeniyle pamuk fiyatları, 2012/13 ve 2013/14 dönemleri boyunca ortalama 90 cent/lb (1.98 USD/kg) etrafında seyretmiştir (Pandolph, 2014b:6-10).

Şekil 1.10. Dünya ve Türkiye Lif Pamuk Fiyatları (1980 – 2013)

Kaynak: World Bank Commodity Price Data <http://siteresources.worldbank.org>, Özüdoğru (2003), Özüdoğru (2014) ve İTB (2015) verileri kullanılarak hazırlanmıştır.

1980-2013 periyodunda uluslararası pamuk fiyatlarını temsil eden Cotlook A Endeksi ile Türkiye pamuk fiyatlarını temsil eden İTB Std.1 pamuk Endeksi genel olarak birlikte hareket etmişlerdir. 1997 yılından itibaren her iki fiyat arasındaki ilişkinin çok daha yakınlaştığı, dolayısıyla Türkiye pamuk fiyatlarının, uluslararası pamuk fiyatlarındaki değişime karşı daha hızlı reaksiyon göstermeye başladığı söylenebilmektedir.

Pamuk arzının yanı sıra pamuk stok politikalarının da fiyat oluşumunda önemli bir etken olduğu değerlendirilmektedir. 2010/11 Döneminde % 39 olan dünya stok/kullanım oranı ortalaması, Çin'in ulusal pamuk rezervlerini yenileme kararı nedeniyle 2011/12 döneminde % 64'e yükselmiştir (Özüdoğru, 2014:1-32). Anılan dönemde Çin'in

uyguladığı stok politikası, pamuk arzındaki açığın genişlemesine yol açmış, buna bağlı olarak pamuk fiyatları 2011 yılı ortalaması 3.33 USD/kg'a yükselerek tarihi zirvesine ulaşmıştır (OECD-FAO, 2014:217-227). Çin, iç piyasadaki pamuk fiyatlarının daha önce açıkladığı referans fiyatlarının altına düşmesi nedeniyle 2010 Eylül - 2011 Mart döneminde yerli pamuk alımını taahhüt ederek “geçici devlet rezervi” programını başlatmıştır. 2011-2013 Döneminde dünya pamuk elyafı fiyatları 81-111 sent/lb aralığında seyrederken, Çin'in aynı dönemde uyguladığı referans fiyatları 141-153 cent/lb (19 800 - 20 400 RMB/ton) aralığında gerçekleşmiştir (MacDonald, 2014).

ABD pamuk stok/kullanım rasyosunun % 50 ile 1980'lerdeki seviyelerinden daha yüksek olduğu 2007/08 döneminde pamuk fiyatları 2007 yılının ortalarında 1.10 USD/kg'dan 1.98 USD/kg seviyelerine yükselmiş, 2008 Mart ayında eski seviyelerine gerilemiştir. Küresel pamuk ekim alanlarının ortalamasının altında gerçekleştiği 2010/11 döneminde ABD ve Pakistan'daki olumsuz hava şartlarının da etkisiyle pamuk arzında şiddetli bir düşüş yaşanmıştır. Arz açığına tepki olarak uluslararası pamuk fiyatları 2010 yılı ortalarındaki 1.65 USD/kg seviyelerinden, 4.40 USD/kg ile zirve yaptığı 2011 Mart ayına kadar hızlı bir artış göstermiş, 2011 yılı sonlarında 2.20 USD/kg seviyelerine gerilemiştir (Janzen ve ark., 2013:1-38). Cotlook A Endeksi, 2013 yılında 1.83 USD/kg ve 2.18 USD/kg aralığında nispeten istikrarlı bir seyir izlemiştir (Adams ve ark., 2014:1-64).

Pamuk fiyatları, son on yıllık süre zarfında diğer emtia fiyatlarına nazaran daha düşük seviyelerde seyretmiştir. 2003-2008 yılları arasındaki dönemde enerji ve metal fiyatları % 230, gıda ve değerli maden fiyatları iki kat ve gübre fiyatları dört kat artış göstermiştir. Ham petrol fiyatlarının bir önceki yıla göre % 94 oranında yükselerek varil başına ortalama 133 USD seviyelerine çıktığı 2008 yılında küresel emtia fiyatlarındaki artış oranları zirveye ulaşırken, uluslararası pamuk fiyatları bu artışa paralel bir seyir izleyememiştir. 2000 ve 2009 yılları arasında Dünya Bankası nominal gıda fiyatları endeksi iki katına çıkmasına karşılık, küresel arzın yaklaşık % 55'ini sağlayan Çin ve Hindistan'ın biyo-teknoloji kaynaklı muazzam miktardaki pamuk arzı nedeniyle pamuk fiyatları neredeyse değişmemiştir. Bu dönemdeki ekonometrik bulgular da pamuk ile diğer zirai emtia fiyatları arasındaki ayrışmayı bariz bir şekilde ortaya koymaktadır (Baffes, 2011:1-28).

2006/07 Dönemi itibarıyla dünyadaki toplam pamuk ekim alanlarının % 88'ini temsil eden 30.1 milyon hektar alanda pamuk üretimi gerçekleştiren ICAC üyesi 31 ülkenin verilerinden hareketle gerçekleştirilen pamuk üretim maliyetlerine ilişkin bir çalışmaya göre; üye ülkelerin pamuk üretimi için hektar başına çiftçi harcaması (arazi kira gideri hariç) ortalama 717 USD ve kilogram başına kütlü pamuk üretim maliyeti ortalama 0.34 USD olarak hesaplanmıştır. Ayrıca çırçırılama ve arazi kirası gibi diğer tüm sabit harcamalar da dâhil edildiğinde brüt pamuk elyafı üretim maliyeti dünya ortalaması 1.64 USD/kg olarak belirlenmiştir. (Chaudhry, 2008).

Tablo 2. Dünya Pamuk Üretim Maliyetleri (2006/07)

MALİYET TÜRLERİ / ÜLKELER	Kütlü Pamuk Üretici Harcamaları (USD/Hektar)	Kütlü Pamuk Üretim Maliyeti (USD/kg)	Lif Pamuk Üretim Maliyeti (USD/kg)
Dünya Ortalaması (Arazi Kira Gideri Hariç)	717	0.34	--
Dünya Ortalaması (Çırcırlama Dahil Brüt Maliyetler)	--	--	1.64
DÜNYA ORTALAMASI (Net Maliyetler= Toplam Maliyetler-Arazi Kirası-Tohum Bedeli)	767	--	1.03
Etiyopya (Habeşistan)	--	--	0.12
Tanzanya	--	--	0.14
İsrail	--	--	0.55
Meksika (Sonora)	--	--	0.55
Myanmar	--	--	0.55
Sudan (Barakat ve Akala)	--	--	0.55
Türkiye (GAP, Ege ve Akdeniz)	--	--	0.55
Nijerya	--	--	0.76
EN PAHALI BÖLGE VE ÜRETİM SİSTEMİNE SAHİP ÜLKELER			
Türkiye	--	0.57	--
Suriye	--	0.53	--
Çin (Anakara)	--	0.36	--
Pakistan (Pencap)	--	0.29	--
Hindistan (Kuzey)	--	0.25	--

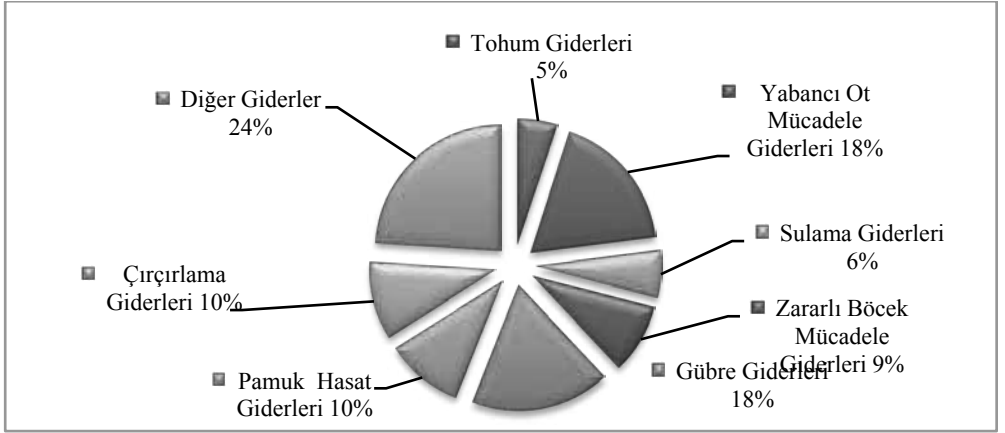
Kaynak: ICAC Update on Costs of Producing Cotton in the World (Chaudhry, 2008) verileri kullanılarak hazırlanmıştır.

Arazi kirası ve tohum bedeli hariç tutularak hesaplanan dünya net pamuk elyafı üretimi çiftçi harcamaları hektar başına ortalama 767 USD ve 1 kilogram pamuk elyafı üretim maliyeti dünya ortalaması ise 1.04 USD/kg olarak gerçekleşmiştir. Pamuk elyafı üretim maliyetlerinin en düşük olduğu ülkeler 12 cent/kg ile Habeşistan ve 14 cent/kg ile Tanzanya'dır. Lif pamuk üretim maliyetlerinin en yüksek olduğu ülke 76 cent/kg ile Nijerya olurken bu ülkeyi 55 cent/kg ile İsrail, Meksika (Sonora), Myanmar, Sudan (Barakat ve Akala) ve Türkiye (GAP, Ege ve Akdeniz) takip etmektedir (Tablo.2). Başlıca 12 büyük pamuk üreticisi ülkenin farklı bölge ve üretim sistemleri göz önüne alındığında, en pahalı kütlü pamuğu üreten bölge ve sistemin temsil edildiği ülkeler sıralamasında 57 cent/kg ile Türkiye en başta, 53 cent/kg ile Suriye ikinci sırada yer

almaktadır. Bu ülkeleri 36 cent/kg ile Çin (anakara), 29 cent/kg ile Pakistan (Pencap) ve 25 cent/kg ile Hindistan (kuzey) izlemektedir (Chaudhry, 2008).

ICAC'ın dünya ekim alanlarının % 89'una sahip 34 ülkenin 2009/10 dönemi verilerinden hareketle hesapladığı net lif pamuk üretim maliyeti ortalaması, 2006/07 dönemine göre (1.03 USD/kg) % 17 nispetinde yükselmiş ve 1.21 USD/kg (55 cent/lb) olarak bulunmuştur. Dünya net pamuk elyafı üretim maliyeti ortalamasının 1997/98 döneminde 0.77 USD/kg, 2000/01 döneminde 0.84 USD/kg ve 2003/04 döneminde 1.02 USD/kg olduğu dikkate alındığında maliyetlerin artan bir trend gösterdiği görülebilmektedir. 2009/10 dönemi verilerine göre dünyadaki en pahalı net pamuk elyafı üreticisi ülkeler sıralamasında 1.92 USD/kg ile ABD ve 1.41 USD/kg ile Avustralya ilk iki sırayı paylaşmaktadır. Çin, Hindistan ve Pakistan dünya ortalamasına yakın bir maliyetle pamuk elyafı üretmişlerdir (ICAC, 2013). 2005-2008 yılları arasında doğrudan enerji kullanım harcamaları, toplam ABD pamuk üretim maliyetlerinin yaklaşık % 6.7'sini oluştururken, gübre harcamalarının toplam üretim maliyetlerine oranı % 6.6 olarak gerçekleşmiştir (Sands ve ark., 2011:1-48). Dönemler itibariyle artan maliyetler, aynı dönemdeki ortalama dünya lif pamuk verim değerleriyle mukayese edildiğinde; gübre, kimyevi ilaçlar ve işgücü dâhil üretim girdilerindeki fiyat artışlarının yol açtığı toplam maliyetlerdeki artış hızının, verim artışından kaynaklanan birim üretim maliyetlerinin düşüş hızından bariz bir şekilde daha yüksek olduğu söylenebilmektedir.

Şekil.11. Dünya Net Lif Pamuk Üretim Maliyetlerinin Yapısı (2009/10)

Kaynak: Overview of World Fiber Production (ICAC, 2013).

2009/10 dönemi itibariyle dünya net pamuk elyafı üretim maliyetleri ortalama değerinin (1.21 USD/kg) %18'ini temsil eden yabancı ot mücadelesi genellikle emek yoğun harcamayı, gübre giderleri ise sermaye yoğun harcamayı gerektirmektedir (Şekil.11 ve ICAC, 2013).

6. DÜNYA PAMUK TİCARETİ VE KÜRESEL POLİTİKALAR

Dünyanın en eski ve en büyük ihracat sektörü olan hazır giyim, aynı zamanda çoğu ülkenin uluslararası pazarlar için üretim yapmasından dolayı da en çok küreselleşen endüstri dalıdır. Düşük sabit maliyetler ve emek yoğun girdilerle gerçekleştirilebilen hazır giyim üretimi, ihracata dayalı sanayileşme stratejisine bağlı olarak ulusal kalkınma için bir sıçrama tahtası fonksiyonu icra edebilmektedir (Gereffi ve Frederick, 2010). Ancak ABD ve AB gibi gelişmiş ülkeler 40 yılı aşkın bir süreden beri kendi tekstil ve hazır giyim sektörlerini, MFA (Çok Elyafılar Anlaşması) ve ATC (Tekstil ve Hazır Giyim Anlaşması) gibi çok taraflı uluslararası anlaşmalar yoluyla geliştirmekte olan ülkelerin ihracatından korumaya çalışmaktadırlar (Platzer, 2014:1-26).

1974 Yılında uygulamaya geçen ve (1995 yılında ATC'nin kabulü ile birlikte) 1995-2005 yılları arasında kademeli olarak yürürlükten kaldırılan MFA anlaşmasından sonra WTO (Dünya Ticaret Örgütü) üyeleri arasındaki tüm tekstil ve hazır giyim kotaları da kaldırılmıştır (Gereffi ve Frederick, 2010). Ancak ABD'nin ikili anlaşmalara bağlı olarak uyguladığı gümrük tarifeleri, ülkeden ülkeye farklılıklar göstermeye devam etmiştir (Platzer, 2014:1-26). ABD ve AB 2005 yılı itibarıyla ATC hükümleri doğrultusunda MFA kotalarını kaldırmak durumunda kalırken, geliştirmekte olan ülkeler de ATC ile birlikte, GATT hükümlerine dayanan gümrük duvarlarını kaldırmak mecburiyetinde kalmışlardır. Böylece geliştirmekte olan ülkeler ABD, AB ve Kanada gibi tekstil ve hazır giyim ihraç pazarlarına girme fırsatı yakalarken, kendi tekstil endüstrileri de iç pazarda ithal tekstil ve hazır giyim ürünlerinin rekabetiyle yüzleşmeye başlamıştır (MacDonald ve ark., 2010:875-885).

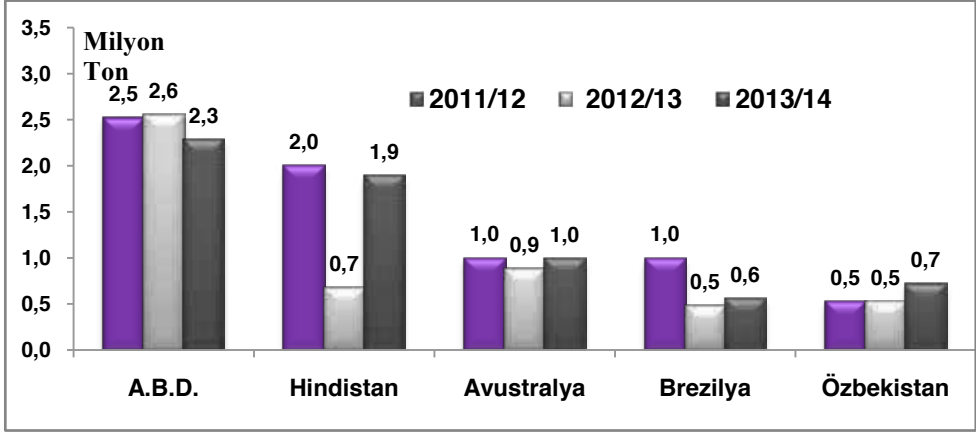
Küresel hazır giyim ürünleri tüketimi, ABD, AB ve Japonya'nın oluşturduğu başlıca 3 bölgede yoğunlaşmaktadır. 2008 Yılı itibarıyla toplam 376 milyar USD tutarındaki dünya tekstil ithalatının %47.3'ünü AB-27, %22'sini ABD, %6.9'unu Japonya ve % 5.7'sini Rusya Federasyonu gerçekleştirmiştir (Gereffi ve Frederick, 2010). 2008 Yılı itibarıyla dünyanın en büyük iki tekstil ihracatçısı olan Çin ve AB'nin toplam hazır giyim ihracatları küresel tekstil ihracatının % 64.3'ünü, Çin, Bangladeş, Hindistan, Türkiye ve Vietnam gibi geliştirmekte olan ülkeler ise birlikte küresel hazır giyim ihracatının % 45.5'ini karşılamışlardır (Fernandez-Stark ve ark., 2011:1-66).

Küresel tekstil ve hazır giyim ihracatı 2001 yılında 362.4 milyar USD iken 2012 yılında 741 milyar USD seviyelerine yükselmiştir (T.C. Kalkınma Bakanlığı, 2014). DTÖ'nün 2013 yılı verilerine göre, küresel tekstil pazarındaki % 35'lik payı (107 milyar USD) ile Çin dünyanın en büyük tekstil ihracatçısıdır ve Çin'i sırasıyla AB ve Hindistan takip etmektedir. Çin'in 2001 yılında DTÖ üyesi olması ve MFA anlaşmasının sona ermesinin akabinde tekstil ihracatındaki büyümesi hız kazanmış, 2000 yılında 16 milyar USD olan tekstil ihracatı 2013 yılına kadar % 550 oranında büyümüştür. 2013 yılı itibarıyla dünyanın en büyük tekstil ithalatçısı ilk beş ülke AB, ABD, Çin, Vietnam ve Hong Kong olarak sıralanmaktadır (Platzer, 2014:1-26).

Küresel tekstil ve giyim ticaretini etkileyen pek çok faktör mevcut olarak birlikte, hazır giyim tüketiminin gelir ve fiyat esnekliği, gıda tüketiminden daha yüksektir. ABD, Japonya ve AB gibi kişi başı gelirin yüksek olduğu ülkelerde yapılan uluslararası bir yatay kesit çalışması neticesinde, giyim harcamaları gelir elastikiyetinin 0.9, gıda harcamaları gelir elastikiyetinin ise 0.1 ile 0.3 arasında değişmekte olduğu ortaya konulmuştur (Seale ve ark., 2003:1-70; MacDonald ve ark., 2010:875-885).

Dünyanın başlıca tekstil hammadde olarak kabul edilen pamuk elyafının yaklaşık % 30-40'ı işlenmeden uluslararası pazarlarda işlem görmektedir (Meyer ve ark., 2007:1-33). Bütün liflerin en eskisi ve tekstil endüstrisinin vazgeçilmezi olarak değerlendirilen pamuk, insanlar tarafından en temel ihtiyaçları karşılamak üzere şekil verilerek kullanılmakta ve en önemli zirai emtia olarak küresel ekonomide anahtar bir rol oynamaktadır (Sankar, 2013:64-65). Uluslararası pamuk piyasasındaki küresel aktörlerin konumları çarpıcı bir şekilde değişmektedir. Hindistan 2002 yılında net pamuk ithalatçısıyken, dünyanın en büyük ikinci pamuk ihracatçısı konumuna gelmiştir. Çin, dünyanın en büyük pamuk ithalatçısı olmaya devam ederken, hem dünyanın en büyük pamuk üreticisi konumuna gelmiş ve hem de uluslararası pamuk piyasasında fiyat belirleyicisi olma pozisyonunu pekiştirmiştir. ABD, pamuk üretiminde uzun dönemli düşüş trendine girmekle birlikte dünyanın en büyük pamuk ihracatçısı pozisyonunu halen korumaktadır. Avrupa Birliği'nin pamuk üretimi önemsenecek seviyede olmasına rağmen, çiftçilerine birim üretim başına en yüksek sübvansiyonları sağlamaya devam etmektedir (Imboden, 2014:195-204).

Şekil.12. Ülkelere Göre Pamuk İhracatı

Kaynak: Plastina (2013b:69), Cotton: Review of the World Situation July-August 2014 (ICAC, 2014a) ve Cotton This Month ICAC June 2014: 1-10 (ICAC, 2014c) verilerinden hareketle elde edilmiştir.

2011/12, 2012/13 ve 2013/14 dönemleri pamuk elyafı ihracatı ortalamalarına göre; ABD 2.45 milyon ton ile birinci sırayı alırken, Hindistan 1.53 milyon ton ile ikinci, Avustralya 0.96 milyon ton ile üçüncü, Brezilya 0.68 milyon ton ile dördüncü ve Özbekistan 0.59 milyon ton ile beşinci sırada yer almaktadır. 2013/14 sezonu itibariyle küresel pamuk elyafı ihracatı 8.98 milyon ton olarak gerçekleşirken dünya sıralamasında ilk beş dereceyi paylaşan ülkelerin ihracat toplamı 6.45 milyon ton ile dünya lif pamuk ihracatının %72'sini temsil etmektedir (Şekil. 12).

2000'lerin başında dünya pamuk üretimi ve ihracatı sıralamasında çok daha gerilerde olan Hindistan ve Avustralya, aktarma genli pamuk üretimini benimseyerek pamuk üretim ve ihracat miktarlarını önemli ölçüde artırmışlardır (T.C. Gümrük ve Ticaret Bakanlığı, 2014). Amerikan Ulusal Pamuk Konseyi (National Cotton Council of America)'ne göre, ABD'nin deniz aşırı pamuk satışlarının dış ticaret açığının azalmasına önemli katkılar sağlamaktadır. ABD'nin yıllık deniz aşırı pamuk satışlarının son dönem ortalaması yaklaşık 7 milyar USD değerine ulaşırken ABD pamuğunun en büyük alıcıları sırasıyla Asya ülkeleri, Meksika ve Türkiye'dir (NCCA, 2015). Pamuğun işlenmesi faaliyetleri önemli ölçüde ABD'den, maliyetlerin nispeten düşük olduğu Çin gibi bölgelere kaymaktadır. ABD pamuk üretiminin büyük bir kısmı, elyafın tohumdan ayıklandığı çırçırılama işleminden sonra ihraç edilmektedir (Janzen ve ark., 2012:1-31).

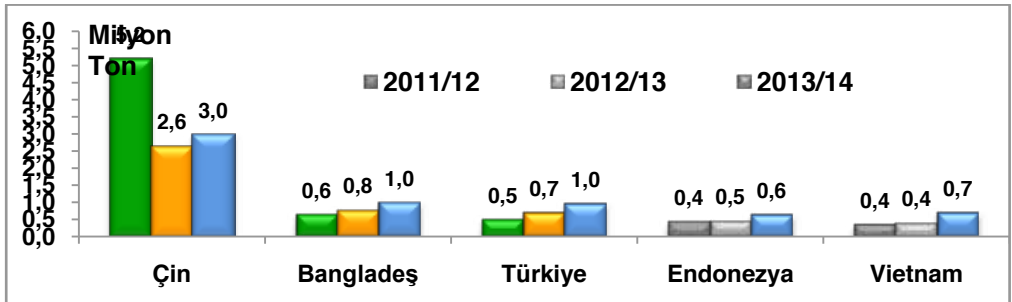
Gelişmekte olan ülkeler, küresel pamuk ihracat pazarından pay alabilmek için ABD, Avustralya ve Yunanistan gibi gelişmiş ülkelerle rekabet etmeye çalışmaktadırlar. Ancak gelişmekte olan ülkeler kendi aralarında homojen bir grup teşkil etmemektedir. Çin, Hindistan, Brezilya ve Türkiye gibi iktisaden daha güçlü ülkeler, en az gelişmiş ülkeler grubunda yer alan Afrika'lı pamuk üreticisi ülkeler ve birkaç Asya'lı üretici ülkeye kıyasla küresel pamuk pazarında daha etkin bir rol oynayabilmektedirler. Özetle;

daha zayıf ekonomiler sadece dünya pamuk üretiminin % 5'ini, pamuk ihracatının %11'ini, pamuk kullanımının %5'ini ve pamuk ithalatının % 10'unu karşılayabilmektedirler (ICTSD, 2013:1-13).

Uluslararası ticaretin hukuki çerçevesi, ihracat sübvansiyonları konusunda kendine özgü ilginç bir durum sergilemektedir. Birçoğu zaten işlenmiş olan zirai ürün ihracatına yönelik sübvansiyonlara GATT Anlaşması hükümleri altında müsaade edilmiş ve akabinde DTÖ Tarım Anlaşması hükümleriyle de ancak kısmen disipline edilebilmişken, DTÖ hükümleri endüstriyel ürün ihracatını sübvansiyonlaştırmayı yasaklamaktadır. Bu duruma bağlı olarak 1986 – 1997 periyodunda Avrupa ülkeleri ve ABD'nin ihracat sübvansiyonları toplamı yaklaşık 135 milyar USD değerine ulaşmıştır. Bu tutar Afrika, Latin Amerika, Asya ve Karayipler'deki gelişmekte olan ülkelerin aynı dönem aralığında gerçekleştirebildikleri zirai ürün ihracat değerleri toplamının % 13'üne tekabül etmektedir (Diaz-Bonilla ve Harris, 2014:115-122).

Gelişmiş ülkeler tarafından uygulanan yüksek zirai sübvansiyonlar, dünya pamuk fiyatlarını baskı altına almakta ve özellikle ağır ekonomik koşullar altındaki Afrika pamuk üreticilerinin durumunu daha da zorlaştırmaktadır. Bunun yanı sıra zirai ürünlere uygulanan ihracat teşvikleri ve ihracat kredileri, gelişmiş ülkelerin uluslararası pazarlara girişini kolaylaştırırken, daha yüksek maliyetli gelişmekte olan ülke ürünlerine karşı adil olmayan rekabet şartlarının oluşmasına yol açmaktadır (Lima-Campos, 2014:219-221).

Şekil.13. Ülkelere Göre Pamuk İthalatı

Kaynak: Plastina (2013b:70), Cotton: Review of the World Situation July-August 2014 (ICAC, 2014a), Cotton This Month ICAC June 2014: 1-10 (ICAC, 2014c) verileri kullanılarak elde edilmiştir.

Küresel pamuk elyafı ithalatında ilk beş sırayı alan ülkelerin 2011/12, 2012/13 ve 2013/14 dönemlerini kapsayan son üç dönem ortalamalarına göre, Çin 3.6 milyon ton ile ilk sırada yer alırken Bangladeş 0.81 milyon ton ile ikinci, Türkiye 0.73 milyon ton ile üçüncü, Endonezya 0.51 milyon ton ile dördüncü ve Vietnam 0.29 ton ile beşinci sırada bulunmaktadır. Bangladeş, Türkiye, Endonezya ve Vietnam'ın pamuk elyafı ithalat miktarlarının anılan dönemlerde artan bir seyir izlediği dikkat çekmektedir. 2013/14 dönemi itibarıyla dünya pamuk elyafı ithalat toplamı 8.98 milyon ton olarak gerçekleşirken, 6.67 milyon ton olarak hesaplanan ithalatçı ilk beş ülkenin pamuk elyafı

ithalat toplamı, küresel ithalat toplamının % 74'üne tekabül etmektedir. 2013/14 sezonu itibariyle Çin tek başına toplam dünya pamuk elyafı ithalatının % 33.4'ünü karşılamıştır (Şekil. 13).

Pamuk, DTÖ müzakerecilerinin ilgisini sürekli olarak cezbe etmektedir. Öncelikle fakir ulusların liderleri pamuğu vatandaşlarının bir kesimi için hayati bir mesele olarak görmektedirler. Zira pamuk, bu ülkeler için çok önemli bir emtia olarak değerlendirilmekte ve Batı Afrika ülkelerinin toplam ihracatının yaklaşık % 30'unu pamuk oluşturmaktadır. Bununla birlikte pamuk destekleme politikaları sadece birkaç zengin ülkede yoğunlaşmakta ve gelişmekte olan ülkeler pamuğa sınırlı destekler sağlayabilmektedirler. Küresel pamuk piyasasında etkin bir role sahip olan ABD pamuğa çok yüksek destekler sağlayan tek DTÖ üyesidir (Sumner, 2006:271-292). Sadece Yunanistan ve İspanya'nın pamuk üretimi gerçekleştirdiği AB'de pamuk önemsiz bir ürün olmasına rağmen dünyadaki birim üretim başına en yüksek sübvansiyonlar AB tarafından sağlanmaktadır (Sumner, 2006:271-292; Imboden, 2014:195-204).

Küresel pamuk üretim değeri yıllık ortalama 25 ile 30 milyar USD arasında değişmektedir. Oysa dünya pamuk ihracatının üçte birini gerçekleştiren ABD'nin pamuk sektörüne sağladığı destekler yıllık ortalama 2 ile 4 milyar USD aralığında gerçekleşmektedir. AB'nin kendi pamuk sektörüne sağladığı desteklerin toplamı ise yıllık yaklaşık 1 milyar USD civarındadır. Ancak AB'nin düşük miktarda gerçekleşen pamuk üretimi için sağladığı destekler, dünya pamuk fiyatları üzerinde nispeten daha düşük etkilere sahip olmaktadır (Baffes, 2011:1-28). Dünya pamuk fiyatlarının düşük olduğu dönemlerde AB'de pamuğa sağlanan mali destekler pamuk üretim değerinin % 70-90'ına ulaşabilmektedir. Avrupa Birliği'nde pamuğa sağlanan sübvansiyonların parasal değerinin pamuk üretim değerine oranı, 2000-2005 periyodunda ortalama % 71 seviyelerinde seyrederken bu oran 2003 yılında % 140 olarak gerçekleşmiştir (Jales, 2010:1-57).

Çin, 2011/12, 2012/13 ve 2013/14 sezonları boyunca asgari destekleme fiyat sistemini uygulayarak üreticilerden doğrudan alım yapmış ve stratejik devlet pamuk rezervlerini yenilemiştir (Guitchounts, 2014:10-13). Çin'in küresel pamuk piyasasında etkinlik sağladığı politika aracı, 2011 yılı pamuk sezonu öncesinde açıkladığı yüksek seviyedeki referans (müdahale) fiyatlarıdır. Çin hükümeti 2011 yılında Çin'de üretilen pamuğun % 42'sine tekabül eden 14.4 milyon balya³ (3.13 milyon ton) pamuk elyafını ulusal rezerv oluşturmak amacıyla satın alırken mevcut rezervlerden satış gerçekleştirmemiştir. Çin hükümetinin net rezerv alımlarının toplam yerli pamuk üretimine oranı 2012 ve 2013 yıllarında sırasıyla % 32 ve % 41 olarak gerçekleşmiştir (MacDonald, 2014). Çin pamuk ipliği üretimi 2005 yılından beri dünya üretiminin % 50'sinden fazlasını karşılamaktayken bu oran 2012 yılında % 72 seviyelerine çıkmıştır. 1970- 2012 yılları arasında ortalama olarak dünya pamuk ipliği üretiminin % 34'ünü ve dünya pamuk

³ ABD Standardı 1 Balya = 480 lb, 1 lb =0.45359237 Kilogram; 1 Balya = 217.72 Kg.

kullanımının % 26'sını gerçekleştiren Çin, 2000'li yılların başından itibaren küresel pamuk ipliği üretimine de yön vermeye başlamıştır (Plastina, 2013a:6-10). Son yıllarda tekstil ve hazır giyim sektöründe meydana gelen gelişmelere bağlı olarak Çin'in pamuk ve pamuk ürünleri talebi artmaya devam etmektedir (Wang ve ark., 2015:23-28).

Çin, izlediği tarım politikaları aracılığıyla küresel pamuk piyasalarını dolaylı olarak, kaliteli tohum desteği, nakliye desteği, kredi desteği, elyaf kalite kontrol hizmetleri, çırçırılama sertifikasyonu, zirai araştırmalar ve piyasa bilgilerinin yayımı gibi tamamlayıcı politikalarla da doğrudan etkilemektedir. Çin hükümetinin uluslararası pamuk fiyatları üzerindeki makro kontrolü; kamu stokları teşkil ederek gerçekleştirdiği piyasa müdahalesi ile birlikte değişen ithal kotaları ve gümrük tarifeleri gibi araçlarla sağlanmaktadır (MacDonald, 2014). Son yıllarda tarım politikalarını radikal bir şekilde değiştiren az sayıda ülke bulunmaktadır. Özellikle bazı tarım ürünleri için destekleme fiyatı uygulamaları azaltılırken, doğrudan ödemeler ağırlık kazanmaya başlamıştır (Josling, 2015). Hindistan, Türkiye ve Pakistan gibi diğer pamuk üreticisi ülkeler de pamuk üreticilerine sağlanacak destekler için farklı programlar geliştirmeye başlamışlardır (Imboden, 2014:195-204).

Aktarma genli pamuk tarımını 2002-03 sezonunda benimsemeye başlayan Hindistan'ın pamuk üretim sisteminde bu dönemden itibaren bir kırılma meydana gelmiştir. Verimliliğin yükselmesiyle birlikte pamuk ekim alanlarında da önemli artışlar görülmeye başlamıştır. Bununla birlikte pamuk işleme sektöründeki kapasite artışı, pamuk arzındaki büyümeye uyum sağlayamadığından arz fazlası pamuk ihrac pazarlarına sevkedilmeye başlamıştır. Böylece daha önce net pamuk ithalatçısı olan Hindistan, dünyadaki en büyük pamuk ihracatçısı ülkelere biri haline gelmiştir **(Sundaramoorthy ve ark., 2014:177-186)**. **Daha önceki sezonlarda asgari destekleme alım fiyatı uygulayan** Hindistan, 2013/14 döneminde piyasa fiyatı 82 cent/lb olan destekleme fiyatının üzerinde olduğu için doğrudan alım gerçekleştirmemiştir. Hindistan pamuk üreticileri, gübre sübvansiyonu ve devlet borçlarının affı gibi desteklerden istifade etmekte, bunun dışında hükümet tarafından kaliteli tohum üretimi ve dağıtımı gibi programlar uygulanmaktadır. Bunların yanı sıra çırçır-prese tesislerinin modernizasyonu ve tekstil endüstrisine sağlanan düşük faizli krediler de pamuk sektörüne sağlanan dolaylı destekler arasında yer almaktadır (Guitchounts, 2014:10-13).

Küresel ölçekte pamuk üretimine sağlanan doğrudan destekler, ürün sigorta destekleri, gümrük korumaları ve destekleme alımları dâhil, pamuk sektörüne sağlanan sübvansiyonların toplamı 2012/13 sezonunda 7.4 milyar USD olarak rekor düzeyde gerçekleşmiş, 2013/14 döneminde ise 6.5 milyar USD seviyelerine gerilemiştir. 2013/14 sezonunda Çin, Türkiye, ABD, Yunanistan, İspanya, Mali, Burkina Faso, Kolombiya, Fildişi Sahili ve Senegal pamuk sektörüne sübvansiyonlar sağlamışlardır. Bu dönemde sağlanan desteklerin ortalama tutarı 26 cent/lb olarak, 2012/13 sezonu ile aynı seviyede gerçekleşmiştir (ICAC, 2014d:1-7; Guitchounts, 2014:10-13).

7. SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Dünyada üretimi ve ticareti yapılan en eski ürünlerden biri olarak kabul edilen pamuk, hem lif ve hem de yağ bitkisi olması itibarıyla günümüzde de önemini muhafaza etmektedir. Pamuk küresel bir bakış açısıyla değerlendirildiğinde; uzun yıllar ortalaması değişmeyen ekim alanlarıyla birlikte, daha çok aktarma genli çeşitlere ve ortalama verim düzeyindeki yükselişe bağlı olarak üretim hacminde nispi artışlar meydana geldiği, ancak son yıllar ortalamaları itibarıyla tüketim seviyesinin üretim düzeyi ortalamalarının altında kaldığı görülmektedir. Dünya pamuk verimi ortalama seviyesinin altında bir verimle üretim yapmakta olan Hindistan gibi geniş pamuk ekim alanlarına sahip ülkelerin verim seviyelerini daha fazla yükseltebilmesine bağlı olarak küresel pazarlara arz edilen pamuk miktarının da önemli ölçüde artacağı beklenmektedir.

Çin, ABD, AB ve Hindistan gibi küresel aktörlerin izlediği üretim, stok, dış ticaret ve zirai destekleme politikaları nedeniyle uluslararası pamuk fiyatları, diğer emtia fiyatlarının uzun dönem ortalama artış seviyelerinin altında seyretmektedir. Çeşitli politika araçları kullanılarak hem arz hem de talep yönüyle en fazla küresel müdahaleye maruz kalan emtianın pamuk olduğu kabul edilmektedir. Uluslararası pamuk ticaretini belirli hükümlerle disiplin altına almaya çalışan DTÖ üyesi ABD, AB gibi etkin üretici ve ihracatçı ülkeler kendi çiftçilerini korumak üzere ekonomik ve siyasi güce dayalı politika araçları geliştirebilmektedirler. Bununla birlikte dünyanın en büyük pamuk üreticisi, tüketicisi ve ithalatçısı sıfatlarına tek başına haiz olan Çin, aynı zamanda dünyanın en büyük tekstil üreticisi ve ihracatçısı konumunda bulunmaktadır. Pamuğun dünyadaki başlıca aktör olarak dünya pamuk pazarlarını önemli ölçüde etkileyebilen politika araçları geliştiren Çin, küresel ölçekte fiyat belirleyici bir rol da oynayabilmektedir.

Yükselen tekstil ve hazır giyim ürünleri talebine karşılık sentetik liflerin kullanımındaki artış, pamuğun küresel elyaf tüketimindeki pazar payının % 30'lar düzeyine kadar düşmesine yol açmıştır. Pazar payının düşmesine mukabil tekstil ve hazır giyim endüstrisinde girdi olarak kullanılan başlıca doğal elyaf pamuktur. Yenilenebilir bir doğal kaynak olarak pamuk, tekstil ve hazır giyim endüstrileri aracılığıyla ülkelerin iktisadi kalkınma süreçlerinin başlangıç evrelerinde işgücü, doğal kaynaklar ve sermaye gibi iktisadi faktörlerin istihdamını tatminkâr ölçüde sağlayabilmekte ve bu yönüyle ekonomik büyüme sürecinde temel bir rol üstlenebilmektedir. Benzer süreçleri yaşayan ülke örneklerine bakıldığında; pamuğun işlenmesi aşamaları dâhil emek yoğun bir özellik arz eden tekstil ve hazır giyim endüstrisinin, gelir/maliyet rasyosunu en üst seviyeye çıkarabildiği bölge ve ülkelerde kümeleşme eğilimi taşıdığı görülebilmektedir. Keza bu endüstri dalının, ucuz işgücü sağlamada zorluklarla karşılaştığı kalkınma sürecini tamamlama aşamasındaki bölge ve ülkelerde üretim faaliyetlerini sürdürmediği de müşahade edilmektedir.

Pamuğun Türkiye için stratejik önemi sahip olduğu lif ve yağ bitkisi olma özellikleri dikkate alınarak değerlendirildiğinde; arz açığı nedeniyle yerli tekstil ve hazır giyim

endüstrisinin pamuk talebini karşılayamayan Türkiye'nin net pamuk ithalatçısı olduğu görülmektedir. Yine yükselen yenilebilir yağ talebini yerli üretim kaynaklarıyla karşılayamayan Türkiye'nin net ham yağ ithalatçısı olduğu da bilinmektedir. Bu durumda AB uyum mevzuatı gereği aktarma genli pamuk üretimi yapmayan Türkiye'nin ithal etmekte olduğu Yunanistan ve ABD menşeli pamuğun muazzam üretim ve ihracat teşvikleriyle desteklendiği ve yerli pamuğun dış ticaret korumasından mahrum kaldığı dikkate alınmalıdır.

Sağladığı istihdam imkânlarıyla birlikte tekstil ve hazır giyim değer zincirinde önemli ölçüde katma değer oluşturan pamuk gibi stratejik zirai ürünlerin, üretimi teşvik edici çeşitli vasıtalarla desteklenmesi gerekmektedir. Türkiye açısından gerek tekstil ve hazır giyim endüstrisi ve gerekse kırsal kalkınma bağlamında tarım sektörü için hayati öneme haiz pamuğun desteklenmesi, küresel pazarlarda özellikle sübvans edilen pamuklarla rekabet edebilmesi, pamuk üretiminin sürdürülebilirliğinin sağlanması ve yerli endüstrinin pamuk talebinin karşılanması açısından stratejik önem arz etmektedir.

Pamuğun ülkemiz için öneminin, tekstil ve hazır giyim endüstrisinin iktisadi kalkınma sürecinde sağladığı istihdam ve katma değer ölçüsünde stratejik bir bakış açısıyla değerlendirilmesi neticesinde ele alınması gerektiği düşünülmektedir. Bunun yanı sıra ulusal makro pamuk politikalarının, bu çalışmada tasvir edilmeye gayret gösterilen pamuğun dünyasına ilişkin güncel bilgiler ışığında ortaya konulacak bir vizyonla geliştirilmesinin ve uygulanabilir politika araçları şeklinde tanımlanarak hayata geçirilmesinin gerekli olduğu değerlendirilmektedir.

KAYNAKÇA

- ADAMS, G., BOYD, S., and HUFFMAN, M., (2014). The Economic Outlook For U.S. Cotton 2014. National Cotton Council of America (NCCA), 63p.
- AIZENSHTEIN, E. M., (2006). "World Production and Consumption of Polyester Fibres and Thread". Springer, Fibre Chemistry, 38(3):264-271.
- APPERSON, G. P., (2014). Agricultural Commodity Futures Market Volatility: A Case for Punctuated Equilibrium. Southern Agricultural Economics Association, 2015 Annual Meeting, January 31-February 3, 2015, Atlanta.
- BAFFES, J., (2004). "Cotton Market Setting, Trade Policies, and Issues". World Bank Policy Research Working Paper, No: 3218, 88p.
- BAFFES, J., (2011). Cotton Subsidies, the WTO, and the 'Cotton Problem'. Policy Research Working Paper No: 5663. The World Bank Development Economics, Development Prospects Group & Poverty Reduction and Economic Management Network, 28p.
- BAFFES, J., and GOHOU, G., (2005). The Co-movement Between Cotton and Polyester Prices. World Bank Policy Research Working Paper 3534, 29p.
- BROOKES, G., and BARFOOT, P., (2014). GM Crops: Global Socio-Economic and Environmental Impacts 1996-2012. PG Economics Ltd, Dorchester, UK, 189p.
- CHAUDHRY, M. R., (2008). Update on Costs of Producing Cotton in the World. International Cotton Advisory Committee (ICAC), Secretariat Papers on Cotton, Presented at the 29th International Cotton Conference Bremen, Germany 3-5 April, 2008.
- CHAUDHRY, M. R., (2010). "Cotton Production and Processing". Industrial Applications of Natural Fibres: Structure, Properties and Technical Applications, Edited by Jörg Müssig, Part II, pp 219-236, John Wiley & Sons Ltd. Publication, UK, 506p.
- DIAZ-BONILLA, E., and HARRIS, J., (2014). Export Subsidies and Export Credits. Tackling Agriculture in the Post-Bali Context, A Collection of Short Essays, Ed.by R. Meléndez-Ortiz, C. Bellmann and J. Hepburn, Part II, Export Competiton: 115-122, Published by International Centre for Trade and Sustainable Development (ICTSD), Switzerland, 245p.
- FERNANDEZ-STARK, K., FREDERICK, S., and GEREFFI, G., (2011). The Apparel Global Value Chain: Economic Upgrading and Workforce Development. Duke University Center on Globalization, Governance and Competitiveness (Duke CGGC), USA, 66p.
- FERRIGNO, S., (2010). "Organic Cotton Production and Fiber Trade 2008/09: In the Eye of the Storm". Helga and Kilcher, Lukas, Eds., The World of Organic Agriculture - Statistics and Emerging Trends 2010. IFOAM, Bonn,: pp 67 -70.
- GARCIA, S., and DE ALENCAR NAAS, I., (2014). "Textile Industry Can Be Less Pollutant: Introducing Naturally Colored Cotton". International Journal of Production Management and Engineering, 2(2): 85-91.

GEREFFI, G., and FREDERICK, S., (2010). The Global Apparel Value Chain, Trade and the Crisis Challenges and Opportunities for Developing Countries. The World Bank, Development Research Group Trade and Integration Team, Policy Research Working Paper, WPS 5281.

GHOLAMZAD, E., KARIMI, K., and MASOOMI, M., (2014). "Effective Conversion of Waste Polyester–Cotton Textile to Ethanol and Recovery of Polyester by Alkaline Pretreatment". Elsevier B.V., Chemical Engineering Journal, 253: 40–45.

GRUERE, A., (2012). "Recent Trends in Biotech Cotton Production". International Cotton Advisory Committee (ICAC), Cotton: Review of the World Situation 65(5): 6-7.

GRUERE, A., and PLASTINA, A., (2010). Outlook for World Cotton Supply and Use: Tight Stocks & Higher Prices. Presented at the 69 th Plenary Meeting of the ICAC, September 22, 2010. International Cotton Advisory Committee, Washington, DC, 22p.

GUITCHOUNTS, A., (2014). "Government Support to the Cotton Industry". Cotton: Review of the World Situation, International Cotton Advisory Committee (ICAC), May-June 2014, 67 (5): 10-13.

GUSTAFSON, D.I., COLLINS, M., FRY, J., SMITH, S., MATLOCK., M., ZILBERMAN, D., SHRYOCK, J., DOANE, M., and RAMSEY, N., (2014). "Climate Adaptation Imperatives: Global Sustainability Trends and Eco-efficiency Metrics in Four Major Crops – Canola, Cotton, Maize, and Soybeans". International Journal of Agricultural Sustainability, 12 (2): 146-163.

HU, G., KOH, J., YOO, M-J., GRUPP, K., CHEN, S., and WENDEL, J.F., (2013). "Proteomic Profiling of Developing Cotton Fibers From Wild and Domesticated *Gossypium Barbardense*". Wiley Online Library, New Phytologist, (200): 570–582.

ICAC, (2013). Overview of World Fiber Production. International Cotton Advisory Committee Cotton (ICAC), Presentation before the 1st. International Conference on Natural Fibres, Guimarães, Portugal, 9-11 June 2013.

ICAC, (2014a). Demand Expected to Improve as Prices of Polyester and Cotton Converge , International Cotton Advisory Committee, Cotton: Review of the World Situation, July-August 2014, 67 (6): 2-3.

ICAC, (2014b). Major Changes in Supply and Demand Estimates and Projections, International Cotton Advisory Committee Cotton, This Month ICAC, January 2014: 1-10.

ICAC, (2014c). Major Changes in Supply and Demand Estimates and Projections, International Cotton Advisory Committee Cotton, This Month ICAC, June 2014: 1-10

ICAC, (2014d). Production and Trade Policies Affecting The Cotton Industry. A Report by the Secretariat of the International Cotton Advisory Committee (ICAC), Washington DC, USA, 1-7.

ICTSD, (2013). Cotton: Trends in Global Production, Trade and Policy; Information Note; International Centre for Trade and Sustainable Development, Geneva, Switzerland, ICTSD : 1-13.

IMBODEN, N., (2014). "How to Re-invigorate the Cotton Issue at the WTO: Gin Ideas, Spin Proposals, Weave Solutions and Avoid Stocks". Tackling Agriculture in the Post-Bali Context, A

Collection of Short Essays, Ed.by R. Meléndez-Ortiz, C. Bellmann and J. Hepburn, Part II, Cotton: 195-204, Published by International Centre for Trade and Sustainable Development (ICTSD), Switzerland, 245p.

İTB, (2015). İzmir Ticaret Borsası Broşürü, <http://itb.org.tr/dosya/itb-brosur-pdf.pdf>. Erişim tarihi: 29.02.2015.

JALES, M., (2010). How Would A Trade Deal On Cotton Affect Exporting and Importing Countries?. Programme on Agriculture Trade and Sustainable Development, Issue Paper No. 26, International Centre for Trade and Sustainable Development (ICTSD), Geneva, Switzerland, 57p.

JAMES, C., (2011). “Global Status of Commercialized Biotech/GM Crops: 2011”. The International Service for the Acquisition of Agri-biotech Applications (ISAAA), Brief No. 43, Ithaca, NY, 36p.

JANZEN, J. P., SMITH, A.D. and CARTER, C.A., (2012). Commodity Price Comovement: The Case of Cotton. Conference on Applied Commodity Price Analysis, Forecasting, and Market Risk Management. St. Louis, Missouri, USA. Proceedings of the NCCC-134:1-31.

JANZEN, J. P., SMITH, A.D., and CARTER, C.A., (2013). Commodity Price Comovement and Financial Speculation: The Case of Cotton. Working Paper, University of California, Davis, 2013, 38p.

JOHNSON, J., MacDONALD, S., MEYER, L., NORRINGTON, B., and SKELLY, C., (2014). The World and United States Cotton Outlook. U.S. Department of Agriculture (USDA), Agricultural Outlook Forum 2014.

JOSLING, T., (2015). Rethinking the Rules for Agricultural Subsidies. E15 Initiative, Strengthening the Global Trade System, Geneva, International Centre for Trade and Sustainable Development (ICTSD) and World Economic Forum.

KHADI, B. M., SANTHY, V., and YADAV, M. S., (2010). “Cotton: An Introduction”. Edited by U.B. Zehr, Springer Heidelberg, Cotton, Biotechnological Advances, Biotechnology in Agriculture and Forestry,(65):1-14.

KOZLOWSKI, R. M., RYSZARD, M. A., MACKIEWICZ–TALARCZYK, M., MUZYCZEK, M., and BARRIGA–BEDOYA, J., (2012). “Future of Natural Fibers, Their Coexistence and Competition with Man-Made Fibers in 21st Century”. Publisher: Taylor & Francis, Molecular Crystals and Liquid Crystals, 556: 200–222.

LIMA-CAMPOS, A., (2014). In Agriculture, it is Time to Act with Plurilaterals. Tackling Agriculture in the Post-Bali Context, A Collection of Short Essays, Ed.by R. Meléndez-Ortiz, C. Bellmann and J. Hepburn, Part III, Systemic and Institutional Issues: 219-221, Published by International Centre for Trade and Sustainable Development (ICTSD), Switzerland, 245p.

MacDONALD, S., (2006). “The World Bids Farewell to the Multifiber Arrangement”. United States Department of Agriculture, Economic Research Service, Amber Waves, 4(1):20-25.

MacDONALD, S., (2014). China's Cotton Policy: New Directions in 2014. United States Department of Agriculture, Economic Research Service, USDA Outlook Forum February 21, 2014, Washington DC.

MacDONALD, S., PAN, S., SOMWARU, A., and TUAN, F., (2010). "China's Role in World Cotton and Textile Markets: A Joint Computable General Equilibrium/Partial Equilibrium Approach", Taylor & Francis Group, Applied Economics, 42:875–885.

MALCOLM, S., MARSHALL, E., AILLERY, M., HEISEY, P., LIVINGSTON, M., and DAY-RUBENSTEIN, K., (2012). Agricultural Adaptation to a Changing Climate: Economic and Environmental Implications Vary by U.S. Region. United States Department of Agriculture (USDA), Economic Research Report Number:136, 84p.

MEYER, L., MacDONALD., S., and FOREMAN, L., (2007). Cotton Backgrounder. United States Department of Agriculture (USDA), Outlook Report from the Economic Research Service, CWS-07B-01, 33p.

MUTUC, M., PAN, S., HUDSON, D., (2011). "Response of Cotton to Oil Price Shocks", Agricultural Economics Review, 12(2):40-49.

NEEDLES, H., (1986). Textile Fibers, Dyes, Finishes, and Processes: A Concise Guide. Noyes Publications, New Jersey, USA, 249p.

NCCA, (2015). The World of Cotton. National Cotton Council of America (NCCA), <http://www.cotton.org/econ/world/>. Erişim Tarihi: 15 Mart 2015.

OECD-FAO, (2013). OECD-FAO Agricultural Outlook 2013-2022. Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD) and the Food and Agriculture Organization (FAO) of the United Nations, OECD Publishing, OECD-FAO Agricultural Outlook 2013, 326p.

OECD-FAO, (2014). OECD-FAO Agricultural Outlook 2014-2023. Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD) and the Food and Agriculture Organization (FAO) of the United Nations, OECD Publishing, OECD-FAO Agricultural Outlook 2014, 329p.

ÖZÜDOĞRU, T., (2003). Pamuk Durum ve Tahmin 2002/2003. Türkiye VI. Pamuk Tekstil ve Konfeksiyon Sempozyumu, 24-25 Nisan, Antalya, 30-35.

ÖZÜDOĞRU, T., (2014). Durum ve Tahmin Pamuk 2013/2014. Tarımsal Ekonomi ve Politika Geliştirme Enstitüsü, TEPGE Yayın No: 228: 1-32.

PANDOLPH, R., (2014a). The Impact of Exchange Rates On Domestic Cotton Prices Between March 2013 and March 2014. Cotton: Review of the World Situation, International Cotton Advisory Committee (ICAC), May-June 2014, 67 (5): 4-6.

PANDOLPH, R., (2014b). "Production Outlook for 2014/15". Cotton: Review of the World Situation, International Cotton Advisory Committee (ICAC), May-June 2014, 67 (5): 6-10.

PLASTINA, A., (2013a). "Fiber Content In Cotton Yarn And Fabric". Cotton : Review of the World Situation, International Cotton Advisory Committee (ICAC), November-December 2013, 67 (2):6-10.

PLASTINA, A., (2013b). The World Cotton Market: Structure and Outlook. International Cotton Advisory Committee (ICAC), Presented Texas International Cotton School, Lubbock, TX, 13 August 2013:1-89.

- PLASTINA, A., (2010b). Hedge Funds and Cotton Prices. *Cotton : Review of the World Situation*, International Cotton Advisory Committee (ICAC), January-February 2010, 63 (3):15-22.
- PLASTINA, A., (2008). Speculation and Cotton Prices. *Cotton: Review of the World Situation*, International Cotton Advisory Committee (ICAC), March-April 2008, 61(4): 8-12.
- PLATZER, M. D., (2014). U.S. Textile Manufacturing and the Trans-Pacific Partnership Negotiations. CRS Report, Prepared for Members and Committees of Congress, Congressional Research Service, 7-5700, 26p.
- RIEPLA, A., and SINGH, R., (2010). "A Value Chain Analysis of the Organic Cotton Industry: The Case of UK Retailers and Indian Suppliers". Elsevier B.V., *Ecological Economics*, (69): 2292-2302.
- ROTH, G., (2010). "Economic, Environmental and Social Sustainability Indicators of the Australian Cotton Industry". Cotton Research and Development Corporation, Cotton Catchment Communities Cooperative Research Centre (CRC), University of New England, 136p.
- SANDS, R., WESTCOTT, P., PRICE, J. M., BECKMAN, J., LEIBTAG, E., LUCIER, G., McBRIDE, W., McGRANAHAN, D., MOREHART, M., ROEGER, E., SCHAIBLE, G., and WOJAN, T. R., (2011). Impacts of Higher Energy Prices on Agriculture and Rural Economies. United States Department of Agriculture (USDA), Economic Research Report Number 123, 48p.
- SANKAR, A. S., (2013). "Trends in Cotton Crop in Three Regions of Andhra Pradesh and All-India". *PARIPEX - Indian Journal of Research*, 2(2):64-65.
- SEALE, J., REGMI, A., and BERNSTEIN, J., (2003). International Evidence on Food Consumption Patterns, United States Department of Agriculture (USDA), Economic Research Service, Electronic Report from the Economic Research Service, Technical Bulletin No. 1904, 70p.
- SHUI, S., and PLASTINA, A., (2013). World Apparel Fibre Consumption Survey. Food and Agriculture Organization of the United Nations (FAO) and International Cotton Advisory Committee (ICAC), ICAC, Washington, July 2013:1-27.
- SUMNER, D.A., (2006). Reducing Cotton Subsidies: The DDA Cotton Initiative. Chapter 10: 271-292, *Agricultural Trade Reform and the Doha Development Agenda*, Edited by ANDERSON, K., and MARTIN, W., A Copublication of Palgrave MacMillan and the World Bank, 420p.
- SUNDARAMOORTHY, C., MATHUR, V.C., and JHA, G.K., (2014). "Price Transmission Along the Cotton Value Chain". *Agricultural Economics Research Review*, 27 (2): 177-186.
- TANGERMANN, S., (2014). Post-Bali Issues in Agricultural Trade: A Synthesis. Background Document for the OECD Global Forum on Agriculture: Issues in Agricultural Trade Policy, 2 December 2014, Paris, 51p.
- T.C. GÜMRÜK VE TİCARET BAKANLIĞI, (2014). 2013 Yılı Pamuk Raporu. T.C. Gümrük ve Ticaret Bakanlığı, Kooperatifçilik Genel Müdürlüğü, 1-45.

T.C. KALKINMA BAKANLIĞI, (2014). Tekstil Deri Hazır Giyim Çalışma Grubu Raporu. T. C. Kalkınma Bakanlığı, Onuncu Kalkınma Planı 2014-2018, Yayın No: KB 2912, Ankara, 207s.

TILMAN, D., BALZER, C., HILL, J., and BEFORT, B. L., (2011). “Global Food Demand and The Sustainable Intensification of Agriculture”. PNAS Proceedings of the National Academy of Sciences, 108(50): 20260-20264.

USDA, (2013). USDA Agricultural Projections to 2022. United States Department of Agriculture, Office of the Chief Economist World Agricultural Outlook Board, Prepared by the Interagency Agricultural Projections Committee, Long-term Projections Report OCE-2013-1, 105p.

USDA, (2014). “Cotton & Wool”. United States Department of Agriculture (USDA), Economic Research Service, October 2014.

WANG, T., ZHANG, S., ZHANG, J., and ZHU, H., (2015). “Factor Analysis on the Fluctuation of China's Cotton Import -Based on the CMS Model”. International Conference on Management Engineering and Management Innovation (ICMEMI 2015), Atlantis Press 2015: 23-28.

WELCH, M., PAN, S., MOHANTY, S., and FADIGA, M., (2008). “Economics & Marketing: Ethanol's Effect on the U.S. Cotton Industry”. The Cotton Foundation, The Journal of Cotton Science, (12): 99–108.

WILKINS, T. A., and ARPAT, A. B., (2005). Mini Review The Cotton Fiber Transcriptome. *Physiologia Plantarum*, (124): 295–300.

ZHAO, X., and TISDELL, C., (2009). The Sustainability of Cotton Production in China and Australia: Comparative Economic and Environmental Issues. Working Papers on Economics, Ecology and the Environment, Published by the School of Economics, University of Queensland, Australia, Working Paper No. 157, 34p.